

TÖRTÉNELMI LAPOK.

Együttal a Kolozsvárt létesített Országos Történelmi Ereklje-Múzeum, a Honvéd-egyletek, valamint a Kolozsvári Márcz. 15. Állandó Bizottság, a Kossuth Lajos-asztaltársaság hivatalos közlönye.

SZERKESZTŐ-BIZOTTSAG:

Szigeti Miklós ezredes, alelnök, **Esterházy Miguel gr.**, **Gámán Zsigmond**, **Huszár Sándor br.**
Kőváry László, **Nagy Lajos.**

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KUSZKÓ ISTVÁN

AZ ORSZ. TÖRTÉNELMI EREKLYE-MUZEUM IGAZGATÓ ŐRE.

RENDES MUNKATÁRSÁK:

B.-Hunyadról: Gyarmathy Zsigmondné. Beszterczéről: Csernátoni Gyula dr. Brassóból: Baráczy Sándor, Koós Ferencz. Budapestről: Bartha Miklós, dr. Ferenczy Zoltán, Hegedüs István dr., Hentaller Lajos, Jókai Mór, Kreith Béla gr., Reiner Zsigmond dr., Szinnyi József id. Déváról: Dr. Veress Endre. Győr-
ből: Vajda Emil dr. K.-Vásárhelyről: Balogh Vendel dr. Kolozsvárról: Deáky Albert, Hóry Béla, Kovács János, Kuskó Istvánné, Márki Sándor dr., Szádeczky Lajos dr. Lugosról: Dengi János dr. Nagy-Bá-
nyáról: Törökfalvi Pap Zsigmond. Nagyváradról: Hegyesi Márton. Sátoralja-Ujhelyről: Matolay Etele. Szamosujvárról: Kádár József. Vizaknáról: Szentkatolnai Bakk Endre. Zala-Egerszegről: Borbély György.
Fényképező munkatársak: Dunky Ferencz, Dunky Kálmán Kolozsvárról, Ragács Gyula Szolnokról.

Szerkesztőség és kiadóhivatal,

hová a lapot illető minden küldemény intézendő: Kolozsvár, Széchenyi-tér 20. sz. Országos Történelmi Ereklje-Muzeum helyiségében.

A m. kir. posta-takarékpénztár clearing és cheque forgalmában a kiadóhivatal száma 3213.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Ára negyedévre 2 korona. — Külföldre 2 korona 50 fillér.

A lap az első évfolyamtól megrendelhető. — Diszes boritékba kötve az I., II., III., IV., V., VI. és VII évfolyam ára 60 korona.

==== **Egyes szám ára 40 fillér.** =====

Lapunk mai száma a boritékkal 16 oldalra terjed.

KOLOZSVÁR, NYOMATOTT AZ „ELLENZÉK“ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
1902.

1875

TARTALOM.

Az első szám tartalma:

	Oldal
Az öreg honvédekhez	1
Kossuth Lajos. Irta Bartha Miklós (Első cikk)	1
Károlyi István gróf beszéde	1—2
Kossuth Lajos. Irta: Dr. Márki Sándor (Első cikk)	3—4
Kossuth Lajos. Irta: Schöpffin Aladár (Első cikk)	4—5
Tárcsa.	
Emlékirataim. Czetz János honvédtábornoktól. Fordította: Strasser Mihály. — Prolog. (Folytatás.)	2—3
Magyarország jövője. Irta: Czetz János tábornok. (Első cikk.)	5—6
A Wesselényi szobor leleplezése	6—9
Az erd. r. kath. világi és szerzetes papság az 1848—49-iki szabadságharc alatt. Szentkatolnai Bakk Endre. (Folyt.)	9—10
Ének Kossuthról. Vers. Irta: Pósa Lajos József főherceg és a 48-as öreg honvédek	8—9
8—9	
Okmánytár.	
Kossuth Lajos az angol királynő előtt	10
Gyászrovat.	
Popini János (képpel). Vyda Péter Plank Tamás	10—11
Különfélék.	
Czetz János sajátkezű levele. — Hol rendeztek Kossuth ünnepeket? — A kik nem ünnepeltek. — Kossuth Lajos csónakosa. — Hányan élnek a Bem testőrei közül? — Négy kis hazafi a Damjanich emlékére.	

Olvasóink figyelmébe.

A kolozsvári Orsz. Történelmi Ereklje muzeum kezdeményezésére, Mátyás király lovas szobrának leleplezése alkalmára történelmi kiállítás rendeztetik. A kiállítás elnöke: **Wlassits Gyula** vallás- és közoktatásügyi miniszter. A kiállításon a magyar történelem részleteiből, főleg Erdély történelméből a kiválóbb beccsel és értékkel bíró tárgyak bemutatása terveztetik.

A kiállítás szept. folyamán megnyílt, bezárása pedig a szobor leleplezése utáni időben lesz.

Lapunk olvasói közül felhívjuk mindazok figyelmét, a kik a kiállítás gazdagítása körül munkálkodni kívánnak, hogy ez iránti beccses értesítéseiket az előkészítő bizottsággal közölni sziveskedjenek.

Lapunk közelebbi számai egymásutánban fognak megjelenni s felölelik a rendes tartalom mellett mindazokat a tárgyakat, a melyek a történelmi kiállításra tartoznak.

Erdélyi r. k. papok a szabadságharc alatt. A Történelmi Lapok új pályafutásával egy cikksorozatot indítunk meg, mely a r. k. papság részvételét a szabadságharcban tárgyalja. E cikksorozatot Bakk Endre főesperes-plébános, a Ferencz József-rend lovagja írta. Betürendbe foglalta össze ama hősök neveit, kik az Isten oltárán kívül a haza oltárára is hoztak szent áldozatot.

Kérés a papsághoz. „Az erdélyi róm. kath. világi- és szerzetes papság az 1848—49-iki szabadságharc alatt“ című kimutatás jelenik meg a nyomda alól, szerkesztőségünk felügyelete alatt. Felkéretnek legkivált a lelkész urak, hogy ha valaki, a jelzett papság közül valaki mint tábori papot, nemzetőrt, honvédet, lelkes forradalmári szónokot ismert — vagy valakirő adattal bírna — ne sajnálja azt közölni szentkatolnai Bakk Endre vizaknai plébánossal.

A Történelmi Lapok szerkesztősége.

A Történelmi Lapok fényképező munkatársai. Lapunk fényképező munkatársai sorába, a muzeumnak teljesített önzetlen és a honvédek Pantheonára nézve maradandó értékű szolgálatok elismerésül: Keglovich Emil szegedi Ragáts Gyula szolnoki, May és társa budapesti fényképezőket egy évre a Történelmi Lapok rendes fényképező munkatársai sorába iktatta a szerkesztő bizottság.

Meghívó. A kolozsvári Országos Történelmi Ereklje Muzeum Egyesület 1902 október 11-én szombaton d. u. 4 órakor tartja folytatólagos ünnepi közgyűlését. A gyűlés tárgya: Vidéki fiók körök folytatólagos megalakítása. Tiszteletbeli tagok választása. A muzeumnak tett adományok és szolgálatok méltatása. A gyűlésre a bajtársakat s az ügy barátait tisztelettel meghívja

Kolozsvárt, 1902 szept 19.

Gróf Esterházy Miguel

48—49-es huszár százados, tiszt. elnök

A Történelmi Lapokra előfizettek egész évre 1902. évi okt. 1-től: Deáky Albert, dr. gróf Kuun Géza, M. kir. áll. főreáliskola Sz.-Udvarhely, M. kir. Miniszterelnökség Bpest, Magyar Kaszinó Hátszeg, Haladó Kör Torzsa, Polgári olvasóköri Dész, Kaszinó Dész, Orsz. Kaszinó Bpest, Nemzeti Kaszinó Bpest, Kobza Lajos Réz Mihály, Kaszinó Torda, dr. Strasser Mihály Félévre előfizetett: Szentkatolnai Bakk Endre Negyedévre: Gál Ignác, Urhegyi Gyula Szigeti Cs. Sándor, Szekfü György, Rikánbéli honvédegylet S.-Szt.-György, Nemzetközi hirlaliroda Brassó, Doby Antal.

TÖRTÉNELMI LAPOK.

Az orsz. tört. ereklye-muzeum, a honvéd-egyletek és több hazafias egyesület hivatalos közlönye.

Felelős szerkesztő:

KUSZKÓ ISTVÁN

az orsz. tört. ereklye-muzeum igazg. öre.

A lap szellemi és anyagi részét illető közlemények az orsz. tört. ereklye-muzeum igazgató öre címére küldendők.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Kolozsvár, Széchenyi-tér 20. sz.

Előfizetési díjak:

1/4 évre 2 kor., 1/2 évre 4 kor.,
egy évre 8 kor.

A m. posta-takarékpénztár claering-és cheque-forgalmában a kiadóhivatal száma: 3213

Az öreg honvédekhez.

Most, Kossuth apánk születése száz éves évfordulójának közelmúlt ünnepe alkalmából, valamint a kolozsvári Mátyás szobor leleplezése idejére készülő történelmi kiállítás gazdagítása indokából százával érkeznek az öreg honvédek életrajzai, arcképei az ereklye muzeumba.

Előre láthatólag minden élő intelligens honvéd arcképe és életrajza bejő, mert a felkért fényképészek az ország minden pontján az első hívó szóra önként ajánlkoztak arra, hogy a nagy idők katonáit, a honvédek Pantheona számára lefényképezzék és vetélkednek abban, hogy ki tud az öregekről több és szebb képet készíteni?

Az arcképek lehetőleg mind bejönnek, mert a beküldési határidőt e hó 8-ig meghosszabbították.

Könny csordul az ember szemébe, midőn az életrajzokból olvassa azokat a szenvedéseket, a miket a nemzet e katonái ki kellett, hogy álljanak, az üldöztetések terhe és a fogság súlyos évei alatt.

Viszont lelkesítők a mai kor fiatalságára nézve azok a küzdelmek, a melyeket a hős katonák véghez vittek.

A Történelmi Lapok nevében is, mely ez adalékokat fel fogja használni, köszönetet mondunk az öreg bajtársaknak, a honvéd egyesületeknek és a fényképészeknek ezek elkészítéséért és beküldéséért.

A szerkesztőség.

Kossuth Lajos emlékezete.

Szebbnél-szebb szónoklatok, felolvasások, beszédek hangzottak el Kossuth Lajos születésének századik évfordulója alkalmából. Nagyon szükséges volna, hogy ezeket, az összes ünnepélyek tömör leírásával kötetekbe kinyomtassák, hogy erről magunk előtt is teljes kép legyen, másfelől pedig a jövődönök számot adjunk arról, hogy Kossuth nagyságáért mennyire lelkesedtünk és Kossuth Lajos eszméit vezető férfiak miképpen igyekeztek magyarázni, a hazafiak szi-

vét, lelkét emelni, elméjét pedig megtermékenyíteni.

Mi a beszédekből és a vezető cikkekből részint kivonatosan, részint teljes szövegben közöljük, lapunk szűk teréhez képest, az alábbiakat.

Kossuth Lajos.

— Irta: **Bartha Miklós.** —

Tüneményes életnek világfényes emlékét ünnepeljük most.

A magyar nemzet szerencsecsillaga száz év előtt megállott Monok fölött, hogy sugárkévét szórjon egy bölcsőre. Ebben a bölcsőben Kossuth Lajos feküdt. Egy kicsiny, formátlan, öntudat nélkül való test; olyan gyámoltalan, erőtelen, mint a többi. Nem egyéb, mint egy harmatsöpp abból a tengerből, amit az emberiség egyeteme alkot. Senki sem sejtette, csak a jó Isten tudta, hogy ez a kis harmatsöpp évszázakra szóló termékenységet és világtörténelmi zivatartarok rejt magában.

Kossuth Lajos nem olyan csodagyermek volt, aki zsenge korában homlokán viseli a nagy jövődö bélyegét. Csak meglelt férfikorában fordult feléje a közügyelem. Harmincz éves volt, mikor Pozsonyban megindította az „Országgyűlési Tudósítások“-at. A „Törvényhatósági Tudósítások“-at harmincznégy éves korában kezdte szerkeszteni. Egy év multán a nádor betiltja ezt az írott levelezést. Kossuth nem hajlik meg a tilalom előtt. Pestvármegye közgyűlése a köz-törvények oltalma alá helyezi a Kossuth levelezését. De az osztrák szolgálatban levő hatalom sem tágit és fegyveres katonacsapattal hurczoltatja Kossuthot a budai vár pincze-börtönébe.

Négy évig szenvedett a börtönben. Fogságának első éve alatt még olvasmányt és írószert sem adtak neki. A porkoláb is csak egy főhadnagy ellenőrzése mellett érintkezhetett vele. Az osztrák hatalom sejteti látszott, hogy közte és Kossuth között élethalál-harc kezdek. Azon iparkodott tehát, hogy idejekorán megtörje a Kossuth lelkét. A büns terv nem sikerült. Wesselényi megvakult, Lovassy megőrült; de a Kossuth szelleme erősebb volt, mint a hatalom bilincse. Idejét elmélkedéssel foglalta el. Megmérte a nemzeti képességek erőviszonyait, kutatta a hátramaradás okait, számba vette az intézmények hatását.

A börtön falai közül mint egy új Mózes lépett ki. Szívének melege és elméjének fénye minden köz-kérdést megérlett. A nemzeti vérkeringésben zavaron hullámozott a problémák sokasága. Nagy és kis jelszavak egymásra tódulva, egymást legyűrve kavartak, zsbongtak, tusakodtak a közélet áradatában.

Kossuth tisztában volt valamennyivel. Mindeneknek tudta a helyét, a fajsúlyát, a horderejét, a természetét.

1841-ben megindította a *Pesti Hírlapot* és tollára vette a kérdéseket. A nemzet hamar észrevette, hogy az eszméknek a nagyszerű forratagában csak Kossuth lát tisztán. Csak ő ismeri a tervek, gondolatok, vágyak és intézmények lélektani rugóit és erkölcspolitikai összefüggését. Ő ismeri legjobban a közsükségeket. Neki van legnagyobb látóköre a reform-mozgalmat beilleszteni az egyetemes érdekek keretébe és ő tud legmélyebben behatolni a részletek szövedékébe.

Igy lett az egyszerű, szegény köznemes hírlapíró a nemzeti reformok bevallott vezére.

1847-ben mint Pestvármegye követe jelenik meg a pozsonyi országgyűlésen. Az őszi hónapok, sőt 48-ból is a két első hónap szakbeli vitákkal telik el. Urbér, ősiség, örökváltság, papi tized, közteherviselés, erdélyi unió, horvát-sérelem, adminisztrátori rendszer, sajtóügy, közlekedés foglalják le az elméket. A pártok erőviszonya kétes. A novemberben tartott felirati vitánál csak négy szavazattal győz a reformpárt. A főrendi tábla ezt a győzelmet is meghiúsítja. A kérdéseket egyenkint kezdik tárgyalni. A végtelen viták közé sérelmek is vegyülnek. Az ujjászületés reménye tünedezik. Sokan már attól félnek, hogy az országgyűlés meddőségre lesz kárhoztatva.

De február második felében megmozdult Európa. E mozgás hullámverése Pozsonyig hat. Zuhany ömlik a tespedő kedélyekre. Kossuth észreveszi, hogy megírt a nagy történeti pillanatt. Üstökénél ragadja meg a kedvező alkalmat. Lelkét a teremtés láza szállta meg. A vitatkozásból átlépett a cselekvésbe.

Mások is meglátták a pillanat fontosságát, de csak az apró részletek kérdése szemüvegén. Ki-ki a maga kedvenc tárgyát iparkodott előtérbe tolni, hogy annak győzelmet szerezzen. Egyik vasutépítéssel, másik a városi ügy rendezésével, harmadik az admi-

nisztrátori sérelmek oryoslásával vélte a nagy pillanatot kiaknázandónak. Államférfiúnak a szó történelmi értéke szerint csak egyedül Kossuth mutatkozott. Egyedül ő érezte meg, hogy elkövetkezett a nemzeti ujjászületés órája. Azok közül, kik befolyással voltak a népek sorsára, soha senki sem volt nagyobb, mint Kossuth ebben a döntő órában. Lelkének csodálatos műhelyében villámgyorsan dolgozta föl a nemzet történelmi sükségeit Jóformán rögtönözte azt a feliratot, melyben megalapozta az ujkori Magyarország alkotmányos épületét. Ezen emlékezetes fölíratnak minden eszméje megtalálja a maga gyökérszálát a magyar nemzet ősrégi intézményeiben. A nemzet közjogi életének folytonosságát ez a reformmü nem szakította meg. Az ujjászületést a vér jó tulajdonságainak átöröklésével hozta létre. Ez a körülmény nemcsak becessé, hanem örökkévalóvá tette a Kossuth művét.

A feliratot egyhangulag fogadta el úgy az alsó, mint a felső tábla. A király is elfogadta. Néhány nap mulva bemutatta Kossuth a felirat szellemében készült törvényjavaslatokat, számszerint harminczegyet. Elfogadták. A király szentesítette. Jól véssük emlékeztünkbe, hogy márczius 3-dikán nyújtotta be Kossuth a felirati javaslatot; márczius 14-dikén fogadták el azt a főrendek és az ezen alapon készült harminczegy törvényczikk április 11-dikén már szentesítve lett. Hazánk átalakulása tehát harmincznyolcz nap alatt ment végbe.

(Vége köv.)

Károlyi István gróf beszéde.

Károlyi István gróf a nagykárolyi Kossuth-ünnepen nagy és kellemes föltűnést keltő, bátor és hazafiás beszédet mondott. Ebből a következő részleteket vesszük át:

Szerintem a Kossuth Lajos egyénisége iránti kegyeletnek magasan tul kell szárnyalnia minden igaz magyar ember lelkében és szívében bárminő pártszempontokat.

Emlékirataim.

Irta: *Csets János tábornok.*

— Utánnomási jog fentartva. —

Prolog.

Magyarország fejlődésének már régi időktől fogva az országot majd háromnegyed részben körülövező szláv elemek álltak útjában. A nemzeti haladást az országnak a dualismus által teremtett, Ausztriától való függése is nagy mértékben akadályozta, a mikor is tehetetlen államférfiak az által mutatták ki kormányzási képességüket, hogy az országban dúló féltékenykedéseket kihasználva, a pártusák magasra csapó hullámai közt oldalogtak és e mellett a nemzetiségeket s pártokat egymás háta mögött játszották ki.

Már e hon elfoglalása óta esküdt ellenségei a szlávok a magyarnak, a mely törekvésükben az erdélyi szászok 1848—49-ben hű társaikul szegődtek. — Az 1847-ik év közeledett s a szélteben-hosszában terjesztett szabadelvű eszmék lelkes hívekre találtak. A magyar országgyűlés ez évben szokatlanul hosszú ideig tartott. Ezért nem jutottak ahhoz, hogy az ország szociális viszonyainak megjavítására irányuló kérdéseket idejében elintézhessék. 1848 márczius 13-án kitört a bécsi forradalom s a magyar ellenzéki párt elérkezettnek látta az időt a cselekvésre. Erdélybe is eljutott ez a nagy politikai mozgalom, de egyuttal mozogni kezdtek a szabadság-eszmék ellen az oláhok és a szászok. Bár Ferdinánd császár

Innsbruckban szentesítette a Kolozsvárt május 30-án kimondott Uniót, a melynél fogva Magyarország független ministeriumot kap, a camarilla mégis megkezdte áskálódásait, mert egy független Magyarország szálka lett volna az ő szemében. Ő nyújtotta 1848-ban a nemzeti-ségi izgatás azon hirhedt példáját, a melyet később Taaffe és utódai oly szomorú eredmények közt utánoztak. A camarilla nagyon is értett az eszközök megválasztáshoz. Jánku, Nopcsa, Saguna püspök voltak azok a férfiak, a kiknek ismeretes magyargyűlölete már eleve is biztosította az eredményt. Az oláhokat felverték századokig tartó szendergésükből és elérkezettnek látták az időt, hogy Erdélyből a már régóta tervezett Dákó-Romániát alakítsák. Első sorban is a szász patricziusok izgatták a népet s velük született ravaszáguknál fogva azzal hizelegtek az oláhoknak — számítva azok nagyra-vágyására s butaságára — hogy, — utalva állítólagos többségükre — feljogosítottaknak tüntették fel őket az uralkodásra; másrészt az oroszok veszedelmes szomszéd-ságára mutattak, a kikről azt állították, hogy adandó alkalomkor bizonyára nem fogják elmulasztani az alkalmas pillanatot, hogy a magyaroknak segítségére legyenek. Hogy ezekután miféle diplomatikus fogások folytán lettek az oroszok ellenségünké, az *titok maradt előttem*. A történelem ezek után fogja majd a valódi okot kideríteni.

Maga a camarilla rendezte az oláh felkelést.

Saját kiküldöttei mentek az oláh helységekbe, hogy halált s pusztulást prédikáljanak a magyarok fejére; kilátásba helyezték a császári csapatok segítségét és két

A kik, tisztelt Polgártársak, akár a multban, akár pedig ma, távollétük által akarták, vagy akarják ő Felsege Magyarország koronázott királya iránti lojalitá-sukat, hűségüket fitogtatni, fenemód csalódtak és csalódnak ma is számításukban, mert Magyarország koronázott királyának nem lehet soha tagadnia azt, de be kell ismernie, hogy Kossuth Lajos páratlan „vezércsillaga“ volt nemzetének, és hogy a magyar neki köszönheti számtalan egyéb alkotásait, nem is említve a magyar állam létrejöttét, parlamentarizmusát, hogy ő ajándékozta meg szárnnyakkal a gondolatot, életet adva a szabad sajtónak, hogy ő neki köszönheti e hazának mindegyik fia ama nagy óriási vívmányt, melynek következtében lehullott minden válaszfal polgár és polgár között, jogokban egyenlők lettünk és vagyunk ma mindnyájan és most már ki-ki ama öntudattal eresztetheti ekéjét a földbe, hogy enyém a föld és saját földemtől várhatom az áldást, családom fentartásához a mindennapi kenyeret és ha ezt beismeri királyunk, akkor ő is csak méltányolni fogja a nemzet kegyeletének nyilvánítását nagy fiával, Kossuth Lajossal szemben.

Kossuth Lajos.

Dr. Márki Sándor beszéde.

Emlékbeszéd. Elmondattott Kolozsvár város diszközgyűlésén.

Tekintetes Törvényhatósági Közgyűlés!

„Azok az igazi nagy idők, midőn senki *egy* nem olyan nagy, mint *mindenki*“. Ezt hirdette Kossuth Lajos, ki örült, hogy „születése napja nem levén tudva, nem lesz napja, mely emlékezetét felélessze s így neve hamarabb lesüllyed oda, a hova vágyakozik, a feledékenység örvényébe“. S ma mégis ünnepel az az ország valamennyi törvényhatósága, az egész nemzet, hogy hálát adjon az Istennek, ki a nagy század hajnalán „Rákóczi égből kitört lelket“ lehelte Kossuthba. A század közepén a költő az Isten má-

sodik fiának nevezte Kossuthot, a kire háromszáz évig várt nemzete; nem régen jött s több század élete. Lelke a szabadság kinyílt egének gyermeke. Hullám, melyet a vértenger vetett föl, hogy elmerítse, vagy fölvigye népét. S megjósolta, hogy :

„Ha lesz egy nap, hol millió szemek
Mint egy szivből egy könyvet ejtsenek;
Ha lesz egy sir, hol reményt nem nyerünk
— Hisz életed örökké kell nekünk. —
Emléked egy hazának fénye lesz,
Soká mondják: Kossuthnak lelke ez!“

A kikbe átszállott a lelke, a kik a haza nevében hívó szózatára „a dicsőség sugármezébe öltözködtek“, „a névtelen félistenek“ ugy sorakoznak utána, mint a Perseus csillagképe mögé a Hadak utjának (a Tejutnak) a millió csillagból szőtt ezüstös öve. Halavány fénye még erősebbé teszi a közepén álló csillagzat ragyogását. Csöndes nyári éjszakán, a mi napunk világitása mellett végzett erős munka után, az is elmélázva tekint reá, a ki nem tudja hogy Perseus véres küzdelmek árán szerezte meg, Pallas Athene fejére a Medusa fejét, melynek pusztá megpillantása lefegyverzi a haladás és szabadság minden ellenségét.

S ha öregkora csalódásai közt Kossuth panaszkodott, hogy mythost hagy maga után, nem valódi ürességet, ezt az ürességet nem tölti-e be olyan mythos, mely, mint Perseust Pallas fegyverével, Kossuthot az 1848. évi törvénykönyvvel s az ennek védelmében folytatott dicsőséges küzdelmek emlékével örökre a nemzeti akarát, erős és önrét személyesítőjévé teszi? Pedig mi nagyobbra van szüksége a magyar vérnek, *mint nemzeti akaratra, erőre és önrétre?*

Ez jelenti a Kossuth neve, mint a hogy jelenti az igazságos Mátyásé, a kinek szobrát a magyar nemzet és királya pár hét múlva azért állítja föl városunkban; s ezt jelenti a Rákóczi Ferenczé, a kit a nemzet a jövő esztendőben azért ünnepel, mert

kézzel szórták az elvakított nép közé a camarilla által rendelkezésükre bocsájtott pénzt. A camarilla egyelőre csak diplomáciai csatározásokat folytatott a magyar kormányval, mert még rettegett attól, hogy remekművét a bámuló világgal megismertesse: *egy császárt, a ki esküjét és fogadott hűségét megszegi*. Ezalatt azonban az erdélyi szászokat és oláhokat felszerelte a nagyszabású s gyulafehérvári szertárakból használható, jó fegyverekkel, kiegészítette az oláh határezredek és császári tisztek felügyelete alatt rendezte az erdélyi népfölkelő sereget. Az oláh pópák is megtették a magukét. Izzgatták a népet a magyarok ellen. A fanatizálók gaz munkáját nagyban elősegítette az a körülmény is, hogy az oláhok a rájuk századokon át nehezedett teher nyomása alatt görnyedve, vad boszuvágytól voltak eltelve a magyarok iránt. Ez volt a gyújtó szikra, mely lángbaborította a nemzetiségk lakta vidékeket.

A magyar kormánybiztos, Vay báró, látván mindezt, sürgős jelentést tett a magyar miniszteriumnak. Ez azonban elég rövidlátó volt ahhoz, hogy a fenyegető veszély nagyságát félreismerve, felhívások s tilalmak útján igyekezett ezen elharapódzott visszaéléseknek gátat vetni. Felette kétértelmű szerepre vállalkozott Erdély akkori parancsnokló tábornoka, Puchner altábornagy, a ki egyfelől becsületszavát adta a magyar kormánybiztosnak, hogy a magyar kormány összes rendeleteinek engedelmeskedik, másfelől személyesen vezette a szászok és oláhok mozgalmait és sejtve a bekövetkezendő körülményeket, Gedeont, Wardenert, Urbant és Kalliany-t jelen-

tékeny csapatokkal látta el és fontos pozíciókat foglaltatott el velük.

A camarilla gonosz vetése csakhamar csírázni kezdett. Az egész ország forrongásba került s a hol azelőtt béke és nyugalom honolt, most elkezdődött ott a nemzetiségek olyan élet-halál harca, a mely párját ritkítja Magyarországon történetében.

A bécsi kamarilla, eme gonosz színjáték rendezője, nagy bölcsen távol tartotta magát e szörnyű események színhelyétől, a színrehozatal fényes sikere fölött azonban nagy vígan a markába nevetett.

Magyarországban ezalatt megkezdődött a harca a szerbekkel s Jellasics is serényen folytatta készülődéseit. Az erdélyi oláhok miben sem akartak a nemes horvátok mögött maradni s ők is elkezdtek öldökölni, gyujtogatni. Vay ezért az egész országban staturiumot hirdetett ki, de már későn, mert az oláhok tudták, hogy magas pártfogásban részesülnek. Puchner minden tekintetben az orránál fogva vezette Vayt s valahányszor csapatokra volt a kormánynak szüksége, mindig magyar zászlóaljkat rendelt ki, a mi által szándékosan gyengítette a nemzeti ügy védőinek a számát. Vay nem vette észre, hogy Gyulafehérvár magyar őrségét császári csapatok és oláhok váltották fel s összetett kezekkel kellett néznie, a nélkül, hogy Puchner cselvetését átláthatta volna, mint foglalja el az osztrák Erdély legfontosabb erődjét.

Fordította: **Strasser Mihály.**

(Folytatása következik.)

midőn — akkor lesz kétszáz esztendeje — észrevette, hogy „recrudescunt inclytae gentis hungarae vulnera“, „megújulnak a nemes magyar nemzet sebei“, Bocskay, Bethlen és Tököly nemzeti politikájához hiven pro deo et libertate — istenért és szabadságért — semmi áldozatot sem tartott nagyak.

Kossuth szeme előtt azonban már nemesak a nemes, hanem az egész nemzet alkotmányos szabadsága lebegett; történetünkben azért fűződik az ő nevéhez közjogunk fejlődésének legfontosabb mozzanata, az 1848. évi törvénykönyv, mely nélkül a kor igényei s a fejlődő eszmék hatalma a magyar alkotmányt rég elsöpörték volna. Deák Ferencz az 1848. évi kiegyezés megkötése pillanatában maga jelentette ki, hogy Kossuth művének ez a része a bekövetkezett szerencsétlen események után is fennmarad s fenn fog maradni, míg nemzetünk él és országunk áll; s ahhoz a nemzet emléke és hálája mindig csatolva. Maga a nemzet az 1848: v. t.-cz.-ben „kegyelettel és hálás érzellemmel emlékeztvén meg az ország történetében korszakot képező 1848. évi törvényhozási alkotásokról, azon törvények szentesítésének napját nemzeti ünneppé nyilvánította“. A király pedig 1898. április 11-én a hódoló parlament előtt kijelentette, hogy a kiegyezés megtörténvén, „valóban az 1848. évi törvények átalakítói hatása teremtette meg azt az alapot, melyen magyar koronája országainak újabbkori állami léte nyugszik és melyen azoknak szellemi és anyagi fejlődése oly örvendetesen halad“.

Az 1848. évi törvényhozásnak különösen hét alkotása volt, a mit ötven év múlva a törvényhozás korszakalkotónak a nemzet kegyeletére és hálájára méltónak nyilvánított: Az alkotmányos jogoknak a nemzet minden osztályára való kiterjesztése, a képviselői alapon nyugvó felelős kormányrendszer behozatala, a közteherviselés általánosítása, a földbirtok felszabadítása, a sajtószabadság, a jogegyenlőség s általában a politikai és polgári szabadság magasztos elveinek érvényre juttatása. Részletek tekintetében a negyvennyolczadiki művet maga Kossuth sem találta teljesnek és tökéletesnek, vagy olyannak, melyet a tapasztalás minden tekintetben elegendő biztosítéknak mutatott volna.

Ilyennek tartotta első sorban az ország törvényes függetlenségét, melynek letett alapja helyes, biztos és minden viharral dacolni képes ugyan, de a kiegyezésre tett loyális kísérlete mégsem sikerült, mert a nemzet kevés biztosítékkal érte be, holott a régi rendszer hívei ezt a keveset is sokalták. Ilyen hiány, hogy a kormány akármenyit is tett a népért, egyszerre nem söpörte el a hűbérrendszer minden maradványát. A demokratikus átalakulás némely logikai következtetését — pl. a főrendiház eltörlését, vagy senatussá átalakítását — még csak nem is érintette. A törvényhatóságok tisztán népképviselői alapra való helyezésének csupán alapelvét mondotta ki.

A sajtószabadság kérdésének megoldása az akkori közvéleményt sem elégitette ki. Az uralkodó vallás eszméjét XX. t.-cz.-ben megdöntötte ugyan, de teljes határozottsággal nem iktatta törvénybe a vallás-szabadság elvét, mert még mindig csak bevett vallásokról beszélt s minden pontjában ma sincs végrehajtva. Az eféle hiányok nem onnan származtak, mintha az országgyűlés, vagy — a kit a közhit vele egynek tett — Kossuth nem ismerte volna fel a gyökeres újításoknak minden téren szükséges voltát, hanem abban a mérsékletben, melylyel a tömeges reformokkal szemben minden erőszakos rázkódást,

minden olyat kerülni akart, mi az uralkodóházat reactiora, a népet forradalomra ingerelhette volna. Kossuth már a cselekvés első pillanataiban tiltakozott azon föltevés ellen, mintha akár amazzal, akár emezzel szemben a francia forradalmat akarná végig játszani. S az 1848-iki nemességet Kossuth mégis nagyobb áldozatokra birta, mint Mirabeau 1789-iki nemzetgyűlést, melynek fele végre is polgárokból állott. Minden erejét két nagy feladat valóítására fordította: a parlamentáris független kormány megalkotásával a magyar állam törvényes függetlenségének biztosítására az arisztokratikus alkotmánynak demokratikus szellemű átalakítására.

Aggodalomra nem is az adott okot, a mi a törvényben volt, hanem az, a mi nem volt benne. Deák 1866. decemberében is azt mondta Kossuthnak, hogy nem ezek a törvények okozták a veszélyeket, hanem azoknak ármányai, a kik e törvények következtében elvesztették illetéktelen befolyásukat Magyarországra s most vissza akarták nyerni ezt a hatalmat. A mostani közjogi alap másik megteremtője, Andrassy Gyula szerint, nem a 48-iki törvények elfogadásában, hanem azok meg nem tartásában van a forradalom kitörésének oka. A törvény tisztán belügyi kérdésekkel foglalkozott, de pl. a legfőbbek közé tartozó nemzetiségit melleleg érintette.

(Folytatása következik.)

Kossuth Lajos.*

Irta: *Schöppfin Aladár.*

— Jellemrajzi vázlat. —

A nagy szellemek emléke nem egyformán él az utókor emlékezetében. Vannak, akiknek csak alkotásaival, eszméivel foglalkozik képzeletünk; hogy valamikor igazi, földön járó husból-vérből álló emberek voltak, azt szinte el is feledjük. Ezek — Arany szavával — már „eszmévé finomultak“ s lerázták, ami bennök földi volt. Vannak viszont, akik nemcsak így, eszméikben élnek örök életet, hanem emberi mivoltukban; nemcsak az foglalkoztat bennünket, amiben nagyok voltak, hanem minden, ami rájuk vonatkozik: nagy dolog, kicsi dolog egyaránt. A halál utáni örök életnek kétségkívül ez a teljesebb formája s az érzés is közvetlenebbül fordul a mult ilyen alakja felé.

Ez így van a miveltek gondolkozásában is, de még inkább a népében. Így keletkeznek a népnek kedvelt hősei, kik szükkörű lelki életének integráns részeivé válnak, kiket ajkára vesz a népdal, a szájhagyomány, a monda. Megfigyelhetjük, mennyivel élénkebben él népünk lelkében Mátyás király emléke, mint bármely más királyunké; Rákóczy emléke, mint bármely más szabadsághősünké.

A XIX. század nagy magyarjai közül egy se foglalkoztatta annyira a magyar nép képzeletét, érzése világát, mint Kossuth. S nincs példa rá egész történetünkben, hogy akárki felé is oly interzivitással fordult volna népünk szíve, mint Kossuth felé, hogy akárki neve említése oly áradatát támasztaná fel a hazafi-érzéseknél, mint Kossuthé.

Az igaz, hogy Kossuth ma még a legközelebbi mult embere; közülünk még a fiatalok is emlékeznek arra az időre, amikor még élt s az eszmék, melyekért küzdött, ma is aktuális eszmék. De Széchenyi is kortársa volt, Deák is, — amaz „a legnagyobb magyar“,

* E jellemrajzi vázlat a Magyar Hírlap czimű, jelesen szerkesztett politikai napilap irodalmi pályázatán 500 koronát, első díjat nyert.

ez „a haza bölcse“; csak Kossuthról mondjuk, hogy — *apánk*.

Kossuth a Rákóczy-kor kurucz hagyományainak hordozója. Az ő nevéhez fűződnek mindazok a vívmányaink, melyeket az alkotmányos szabadság, a függetlenség és a jogegyenlőség fogalmaiban szoktunk megfoglalni. Legkitűnőbb publicistája volt a magyarok és legnagyobb szónoka. Írói tollával és ajkának ékzetével, a maga erejéből emelkedett közepes sorsú hatalomnak és dicsőségnek legmagasabb fokára. Nyeres, tiszta jellem volt, közpályájához nem fér az önző célok gyanuja. Nem elég-e mindez vajjon arra, hogy megmagyarázza azt a mély, gyöngéd, megható, gyermeki szeretetet, melylyel népünk az ő alakját rülvészi?

Ilyen hősei — hála Istennek — voltak többen a magyarnak, mégse keltettek ilyen mély és tartós érzést. Kossuth még egyebet is tett. Alkalmat adott magyarnak, hogy legnemesebb, legdicsőbb tulajdonosságait érvényesítse; kitörésre bírta a hazafiságnak, önfeláldozásnak, a harci vitézségnek azokat a nagy erényeit, melyeknek abban az időben a nemzet sorsa is alig volt tudatával, mert századok óta szunyadtak már. A legédesebb táplálékot adta e nemzeti büszkeségnek, — vagy ha így jobban tetszik, a nemzeti hűségnek. A magyar, aki addig tétlen volt, a maga erejében csak félig-meddig bizó volt, egyszerre arra ébredt, hogy mégis csak nagy, dicső nemzet, hogy mégis csak van joga élni, nem külső rülményeknél, nem mások érdekeinél, nem idegen delemnél fogva, hanem a saját erejénél fogva.

Aki ilyenről tudja meggyőződni, azt fogadja szívőbe a nép örök időkre, ahhoz ragaszkodik gyermeki kelettel, annak neve válik számára a hazafiság nagyszólamává.

*

Kossuth nagysága nem az eszmék termelésében van. Azok az eszmék, melyeket hirdetett, a francia forradalomból sarjadzott XIX. századbeli liberalis mokrácia eszméi, általános európai eszmék. Még magyar viszonyokra alkalmazásuk dicsősége sem csak a Kossuthé.

Ez azonban semmit sem jelent. Az eszmék csak akkor szünek, nemzedékeken keresztül haladó fejlődési folyamat útján jutnak el a csúcspontig: a megvalósulásig. Az eszmék termő helye különben is az írószoba. Össze kell hozni a közélet zajos harcai porondja Kossuth főereje abban az energiában van, amelylyel a nemzeti megvalósítására tört.

Valóban Kossuth pályáján semmi sem ragad meg annyira, mint e nagy ember páratlan energiája. Már 48 előtti, akár 48-iki, akár országgyűlés megváltása után következett időkből. A parlament vezére, kormány tulajdonképeni lelke, a pénzügyminiszter, a roppant bonyolult, nehéz, lelkétől idegen teendőket ellátja becsülettel, adminisztrál, szónokot, feliratokat, káltványokat fogalmaz, törvényt alkot, tanácskozsokat vezet, pénzt szerez, hadsereget gyűjt, küldi harcba ellen, horvát ellen, ha kell, bejárja a Tisza-partokat, szavának hatalmával fegyverre kelti a nemzetet. Ugyszólván mindent ő maga végez. Látjuk, hogy egyszer, hogy kimerülten, betegesen, vagy az utolsó lépésben, fáradtan lép be az országgyűlésbe, kezdetben még birtokos szónoki — aztán elmondja a legnagyobb, a legnyersebb beszédeit egyikét.

Ezek azonban csak külsőségek. Igazi nagy példát az energiájának az, hogy kibírta, nem összeroskolt, hanem ellanyhulás nélkül, hónapokon, éveken

át azt a szörnyű belső feszültséget, melyben a szabadságharcz kezdetétől végeig élt. Ő volt gyűjtő telepe minden izgalomnak, ő érezte legelőbb és legerősebben mindazt a nehézséget, melyet le kellett küzdeni, az ő nyakába zudult legnagyobb súlylyal minden baj — a mi legnagyobb dolog: ő viselte mindenért a felelősséget Isten előtt. És a mikor agya tele volt az izgalomnak e rettentő tömegű anyagával, mikor bármely perc megmozdította a nemzet végveszedelmét: akkor ráért még arra is, hogy apró-cseprő napi dolgokat intézgesen, képviselők, hivatalnokok, tisztek kicsinyes, személyi ügyeivel, torzsalkodásaival vesződjék. Az összes szellemi és testi erők az emberföltötti koncentrátságára alig találunk példát egész történetünkben.

Lelkének e törhetetlen energiájából folyt rendkívüli erkölcsi bátorsága is. Senki ő előtte a közdolgozokról oly merész hangon nem mert szólani, mint ő, írott lapjaiban, pedig tudta, hogy bármely pillanatban áldozatává lehet a kormány boszujának. A népképviselői parlamentről, felelős miniszteriumról csak elméletileg mertek még vitázni a tudós doctrinairek, abban a biztos meggyőződésben, hogy még egy-két nemzedék folytonos küzdelme ha meg tudja valósítani. És Kossuth, csupán csak a februári forradalomnak a levegőben rezgő szellemétől buzdítva feláll a parlamentben, beszédet mond, energiája szuggesztívójával magához emeli, magával ragadja a karokat és rendeket; mindenki, még az óvatos Széchenyi is bámulva látja, hogy erély és merészség mire képes.

(Vége követk.)

Magyarország jövője.

Írta egy hazájából száműzött aggastyán.

E nagy értékű sorokat a Történelmi Lapok számára Czetz János tábornok írta. Spanyol nyelven küldte be a szerkesztőségnek.

Felhasználom azt a csekély látóképességet, melyet számomra meghagyott a sors és fogyatkozó emlékezetemet, hogy megismertessem Magyarország közönségével függetlenségi harcunk egy régi katonájának utolsó ábrándjait, a melyek honszerelmem hamvaiból támadnak elő, mely honszeretetem csak szívem utolsó dobbanásaival fog véget érni.

Adja Isten, hogy az, a mit én előrelátok szeretett Magyarországunk sorsa felől, ne valósuljon meg csak a messze távol korban, a midőn a jövő nemzedék vagy nemzedékek szert tettek arra az élet-erőre, a mely lehetővé teszi, hogy a nemzet nehéz, fősleges feladatra vállalkozzék abban a teljes benső meggyőződésben, hogy győzedelmesen emelkedik ki a félelmes küzdelemből, a mely rája vár.

Jól tudjuk mindnyájan, hogy mint nemzet egymagunk állunk rokonok és jóbarátok nélkül, az európai népek koncertjében. Következésképen egy összekötés esetében nem számíthatunk másra, mint a saját értelmi és erkölcsi erőinkre; és habár az a kemény próba, melyet 1848/9-ben kiállottunk, erőt és önbizalmat önthet is belénk, mindazonáltal nem nézhetjük mély aggodalom nélkül a nemzetek harcának kimenetelét, a mely háboru multhatatlanul kitör a je-

len században, hogy megváltoztassa egész Európa arculatát úgy politikai, mint területi tekintetben.

Minélfogva szenvedélytelenül, elfogultság nélkül kell tanulmányoznunk a jövőt és szétnézniünk Európa nemzetei között, vajjon jelen helyzetében akad-e egy, a mely anyagi és erkölcsi érdekeinél fogva arra bírhatna bennünket, hogy kölcsönös védelmül és csonkítatlan nemzeti voltunk föntartása végett szövetségét keressük? A hogy a dolgok állanak, az én érzésem szerint nem találjuk föl másban azt a nemzetet, csakis egyes-egyedül a *törökökben*, de a szövetség kérdésétől természetesen egészen elkülönítendő a vallás és sok-sok tekintetben a társadalmi érintkezés is.

A törökök manap úgy tekintik a magyarokat, mint édes testvéreiket, és rokonérzésöknek elég nagy próbáját adták 1848/49 után a magyar emigrációval szemben, a mikor egy vészes háborút kockáztattak engesztelhetetlen ellenségökkel, Oroszországgal szemben.

III. Napoleon, hogy hajdani társait, az olasz carbonarikat kielégítse és hogy látszólagos szövetségeinek, a poroszoknak szívességet tegyen, kitalálta a nemzetiségek modern elméletét, a melynek új életre kellett támadnia Ausztria és a pápai hatalom romlásával, azt eredményezvén, hogy egyrészt az olaszok kicsiny államaikkal csatlakozzanak Piemont köré, a melynek egyedül volt jól fegyelmezett és elég nagyszámu hadserege, hogy fölvehesse a függetlenségi harcot Ausztria félelmes hadseregével szemben, a melytől elkülönítette Piemont a Habsburgoktól, a Bourbonoktól és a pápai hatalomtól függő fejedelmek által kormányzott apróbb olasz államokat.

Ezzel a politikával, a melyet Bismark sugalmazott és támogatott, ez csakhamar erkölcsi és anyagi tekintetben ura lett a kisebb német államoknak és Poroszország javára kiüzte a német szövetségből Ausztriát. Napoleon persze nem sejtette Solferino csatamezején, hogy rövid idő folytával ugyancsak a németek fogják őt nemzetiségi elméletéért megbüntetni, elvévén tőle Elzászt, Lotharingiát és a császári koronát.

Ha visszatekintünk hazánk történetére, közvetlenül megragadja figyelmünket egy nagy momentum, különösen az Árpádház utolsó sarjának, III. Endrének halála után, a vegyes házakból származott királyok, különösen az Anjou házbeli Nagy Lajos és a felejtetetlen Korvin Mátyás korszakában. Hogy e nagy királyoknak nem jutott eszökbe mélyebben és lélektanilag szemügyre verni a magyar nemzet elszigetelt helyzetét. Hogy nem látták be annak szükségét, hogy a meghódított népek csoportjaiból a nyelv, a törvényhozás és a nevelés által egy nagy és erős nemzetet alkossanak! Soha sem volt azóta sem ilyen nagy feladatra olyan kedvező alkalom. Nem volt e végett szükséges másra, mint hogy Verbőczy latin nyelvre helyett a magyart alkalmazzuk, a nemzet törvénygyűjteményét magyar nyelven tegyék közzé, és latin

elemi iskolák és gymnasiumok helyébe magyar állítsanak.

Ha a nagy királyok közül egyik ily irányu tervet ad ki, senkinek, még maguknak a papoknak sem jutott volna eszébe, hogy ellene szegüljenek Hunyadi János fiának, vagy a balkáni győzőnek, Nagy Lajosnak. Nem emelkedett volna ellenzék a horvát, tótók és más kisebb, különböző nemzetiségű népek részéről sem az ellen az olyan nagy király ellen, aki egész Európa csodált.

Akkor maguk a törökök is kudarcot vallanak az egységes, nagy magyar nemzet erejével szemben. Hisz a magyarság úgy is annyi jelét adta a mai erejének az őt igába hajtani akaró törökséggel szemben. És ebben az esetben a magyaroknak nem lett volna a Habsburgházbeli német császárokhoz lyamodniok, hogy a Száván és a Dunán túl üldözés hazájokból a törököt.

A dolgok jelen állásában, a jelenlegi európai nemzeteket tekintve, nem kalandos föltenni, hogy a nemzetiségek elmélete testet fog ölteni, a nemzetek kisebb-nagyobb, rokon csoportokba fognak össesűrűdni, mindegyik tényező műveltsége és egyébszónyi szerint; nagyobb, egyöntetű népességű államok fognak alakulni, a melyeknek erkölcsi és anyagi irányzata egyszabásu. Nekem úgy tetszik, hogy a jelenlegi Európából a következő államok fognak alakulni:

1. Németország, jelen területével és népességével;
2. Oroszország mai kiterjedésével és népességével; beleértve az összes szláv eredetű elemet;

3. Angolország, mai európai kiterjedésével és népességével;

4. A latin szövetség, mely magába öleli Franciaországot, Spanyolországot, Portugált és Belgiumot, úgy, a mint manap állanak és csak a kellő egyensúlyt kell meglegelniök egymás között egy latin nemzet kongressusban;

5. *Egy dunai és balkáni szövetség, melynek középpontja Budapest lesz és melynek a magyar király fog állani az élén; ez a szövetség magához vonzza jelenlegi Ausztria népeit is, azaz Alsó- és Felső-Ausztriát, Csehországot, Morvaországot, Galiciát, Szlovénországot, Karinthiát, Istriát; határa lesz az Adriai tengernek egész keleti partja, mert Dalmácia, Hercegovina, Bosznia kénytelen lesz a magyar király birodalmához szegődni; Romániának, Bulgáriának, Montenegrónak, Albániának sem marad más hátra, mint ezen szövetséghez csatlakozni.*

6. Svájc és Görögország jelen szervezetök megmaradhatnak.

7. Törökország szultánja Konstantinápoly, Macedoniával és Ruméliával egy másik középtengeri szövetséget alkothat semleges tengerrel, azaz, Konstantinápoly az egész világ számára szabad kikötő.

8. Végre szükséges lesz politikai és ethnographiai alapon egy Dán-, Svéd- és Norvégországgal meg Hollandiából álló szövetség.

(Folytatása köv.)

A Wesselényi-szobor leleplezése.

Zilah városában leplezték le szokatlanul lelkes érdeklődés és nagyszabású ünnepélyességek keretében a vármegye nagyszülöttjének báró Wesselényi Miklósnak Fadrusz János által megalakított ércszobrárt, melyről a múltkori számunkban már említést tettünk.

A fényes ünnepélyen megjelent mondhatni az egész magyar társadalom le a nemzet legfőbb képviselőtestületétől egész a falu előljáróságáig.

Zilah városa már a megelőző napon diszt öltött magára, minden házat nemzeti zászlókkal vagy virág-szoszorokkal ékítették.

Magán a város főterén áll a szobor. A szoborral szemben a tér éjszakai részén nagy fedett sátor volt felítva az ünneplő közönség részére.

Az ünnepély a vármegyei törvényhatóság diszközülésével vette kezdetét.

Pontban 10 órakor vonult be báró Wesselényi Miklós főispán a kíséretével.

Az ünnepi közgyűlést báró Wesselényi Miklós főispán nagyérdekű beszéddel nyitotta meg.

Tisztelt közgyűlés! Hogyha önmagát tiszteli meg az a nemzet, mely nagyjainak emlékezetét tiszteletben tartja, akkor Szilágyvármegye közönsége, a midőn nagyszülötte, fia hazafias érdemei elismerésnek megörökítéséül emlékszobrot emeltetett, önmagát tisztelte meg. Pedig megtisztelte egy olyan fenkült és olyan lélekemelő módon, mely e tényével a saját maga erkölcsi értékét minden jobb gondolatok előtt nagy arányokban emelhetette.

Nem tagadom, szülővármegyémmek ez erkölcsi sikere örömmel, büszkén önértéssel tölti el lelkemet. Az, uraim, a kinek ma emléket kegyelettel fogjuk ünnepelni, annak élete és szereplése már régen a multaké és történelmünk ítélőszéke az ő pályafutása és lelki tevékenysége fölött régen meghozta ítéletét; mégis nem tudok azeni egy bizonyos elfogódást, a midőn e hozzám olyan közel megdicsőült emlékezetének szentelt ez ünneplő közgyűlésen, amennyi megnyitása alkalmával hivatalos állásomnál fogva szót kell mondanom.

Könnyen érthető okokból nem lehet az én feladatomban sem az ünnepély jelentőségét, sem az ünnepelt hazafias érdemeit méltányolnom, hanem ezért Szilágyvármegye közönségének és bizottsága tagjainak kegyeletük és áldozatkészségüknek ilyen lélekemelő módon kifejezéseért meghatva mondok köszönetet; ugyszintén hálával a vármegyének felejtethetetlen a főispánja, néhai Szikszai Lajos kegyeletének, a ki ez emlékszobor felállításának egyik kezdeményezője — mondhatni — éltető lelke vala.

E kegyeletes ünnepélyünkön jelenlevő s annak fényét és jelentőségét éppen megtisztelő jelenlétükkel nagyban emelni segített, igen sok és nagynevű vendégeink díszes koszorújának pedig, valamint a közönségünk mindkét háza-, felelős kormányunk-, törvényhatóságunk napi sajtóink-, különböző társulatainknak, testületeinknek és egyesületjeinknek saját képviselőtükből kiküldött küldöttségeik megtisztelő megjelenését hálás tisztelettel megköszönve, ünneplő közgyűlést — melyet törvényhatósági bizottságunk szoborleleplezési ünnepélynek mintegy bevezetőjéül rendelt megtartani — van szerencsém megköszönni.

A beszédet riadó éljenzéssel fogadták, melynek elhangzása után Sántha Dezső ügyvéd, törv. hat. bizottság elnöke mondott igen szép emlékbeszédet Wesselényi Miklós báróról.

A beszédet nagy figyelemmel hallgatták s a szószó zajosan éljenztek.

A szoborra szánt koszorúk a tribün előtt voltak elhelyezve. Az ünnepélyt a kolozsvári honvédek kezelték. A beszédet nyitánya vezette be, mely után a zilahi honvédek ugyancsak a honvédeknek kísérete mellett énekeltek a Hymnuszt, melynek elhangzása után dr. Kaizler György alispán tartott hazafias szellemű megnyitót, melynek utolsó része így szól:

Te emlékezeted csillagként fog tündökölni, míg az árvizi hajósok
 teit áldja szájról-szájra az örökké élő néprege.
 A neked nincs is szükséged reá, kell e szobor nekünk, hálás
 nekünk, hogy zarándok helyünk legyen, hol a reád való emlé-
 ketet lelkesedve áldozhassunk.
 A szobor nekünk, áldó nemzetednek, hol oltárja legyen a

hazaszeretnek, hol állandóan előttünk tartsa dicsőséges példád s azot
 tanuljunk munkálkodni, küzdeni lelkesedni s ha kell szenvedni is a ha-
 záért és embertársainkért.

Te dicsőített férfiú! ki oly szépen mondád egy-
 koron, hogy „csak nemzeti jutalom az, mi verejtékre
 méltó. Adja az ég, hogy becse e földön csak annak
 legyen“ e méltó nemzeti jutalmat ime elnyeréd. Égi
 lakodból reánk tekintve im itt láthatod nemzeted által
 emelt ércszobrodnál hálás kegyelettel ünnepelni nem-
 zetedet

Külön részt kér e nemzeti ünnepből vármegyédnek
 oly szép számban megjelent lelkes közönsége, kik bár
 tudják, hogy államférfiúi működésed téged e vármegye
 szűk korlátain messze felül emelt, az ország vértanujává
 avatott ama szoros köteleknél fogva melyek téged e
 vármegyéhez fűztek, büszkén tartanak téged a mienknek,
 e vármegye örök dicsőségének.

Az alispánnak megéljenezett megnyitója után riadó
 taps és éljenzéssel üdvözölve lépett az emelvényre dr.
 Beöthy Zsolt a budapesti egyetem kitűnő tanára és foly-
 tonos nagy érdeklődés között tartotta meg ünnepi beszédjét,
 melyben remekül jellemezte a nagy Wesselényit és párat-
 lanul gyönyörű jellemzését adta Wesselényi törekvéseinek
 és annak a kornak, melyben élt és működött.

Beöthy remek beszédje után szétvonták a leplet a
 gyönyörű szoborról, mely ismét egyik genialis alkotása
 Fadrusz mesternek, ennek az istenáldott tehetségű mű-
 vésznek.

Ezután Wesselényi Miklós családja nevében tett
 koszorút, a következőket mondva:

Az új Magyarország parlamentáris vezérfiainak
 sorozatát ő nyitotta meg és miután a többek közt az
 örök-váltásnak és a jobbágyság felszabadításának is ő
 volt egyik legelső és legteljesebb kezdeményezője, ezt
 akarta a művész alkotó keze genialis felfogással meg-
 örökíteni, a midőn e szobor érc-karját védőleg nyújtja
 ki egy előtte álló s megható bizalommal feltekintő job-
 bágynak a vállára.

Álljon is hát e szobor az időknek végtelen végéig,
 buzdító példaul minden eljövendő nemzedéknek arra,
 hogy miképen kell a hazát szeretni s miképen kell ön-
 zetlenül munkálkodni érte.

És aki tevékeny részt vett vala szándékosan elol-
 tatott nemzeti önértékünk új életre ébresztésének áldásos
 munkájában — amit e földi életében meg nem érhetett
 — érhesse meg azt legalább ez ércszobor alakjában,
 — érhesse meg a mi szabad és egységes magyar álla-
 miságunknak minden irányban leendő teljes érvényesülését!
 „Eljen a haza!“

Ezután Zempléni Árpád szavalta el pályanyertes
 ódáját, mely nagy hatást gyakorolt a hallgatóságra.

Végül dr. Kaizler György alispán szoborbizottsági
 elnök adta át a szobrot br. Diószegi Zsigmond polgármester-
 nek, a ki a szobrot egy szép beszéd kíséretében vette át.

Az ünnepet a honvédeknek indulója fejezte be.

Az ünnepély lefolyta után a koszorukat helyezték
 el az egyes küldöttségek a szobron, rövid beszédek kísé-
 retében.

Tuhutum emlék leleplezése.

A Wesselényi Miklós szobrának leleplezése után
 az ünneplő közönség az Igazságügyi palota háta mögött
 elterülő s tegnaptól kezdve Szikszay-parknak (Szikszay
 Lajos elhunyt alispánról elnevezve) nevezett csinosan
 berendezett kertbe vonult, a melynek központján volt
 elhelyezve, vörös lepellel letakarva a Fadrusz János által
 Zilah városának ajándékozott gyönyörű emlék mű,
 melyet „Vezérek emléke“ czímmel ruházott fel maga
 a mester. Az emlékmű a Tuhutum-féle honfoglalási

jelenetet örökíti meg egy piramis alaku pompás kivitelű szobron, melynek tetején egy szép kivitelű sas emelkedik. Három oldalán relief képek a honfoglalás egyes jeleit ábrázolják s régi rovás írással vannak jelmondatok bevéve.

A diszebed.

Az ünneplő közönség déli 2 órakor a vármegyeház udvarán terített asztaloknál helyezkedett el, a hol négyszáz terítékű diszebedet rendeztek.

Az asztalfőn Wesselényi M. főispán ült, a kit beléptekor perczekig tartó lelkes taps és éljenzéssel üdvözölt a társaság. Körülötte helyezkedtek el többek között: Tarkovich József, Széll Ignác és Zsilinszky Mihály államtitkárok, dr. Dániel Gábor a képviselőház alelnöke gr. Zichy Jenő, gr. Károlyi István, Potsa József v. b. t. t. főispán, gr. Degenfeld József főispán, dr. Bartók György ev. ref. püspök, Ugron Gábor, dr. Schilling Lajos kolozsvári egyetemi rector, Beöthy Zsolt budapesti egyetemi tanár, gr. Esterházy Kálmán, dr. Jancsó György, dr. Szamosi János, dr. Moldován Gergely, dr. Udránszky László, dr. Apáthy István, dr. Csengeri János kolozsvári egyetemi tanárok, br. Wesselényi Béla, Fadrusz János, Dobál Antal ügyvédi kamarai elnök, dr. Kaizler György alispán, br. Diószegi Zsigmond polgármester stb. A harmadik fogás után a társaság nagy érdeklődése között állott fel br. Wesselényi Miklós főispán, a ki a következő, páratlanul nagy és lelkes tetszést keltő beszéddel köszöntötte fel a királyt.

„Tisztelt Uram!

Nemzeti hagyománya a magyarnak a királyhűség, tiszteli ősi alkotmányát és szereti koronás királyát, a kinek hűségesebb és megbízhatóbb támasza nincs is egész birodalmában a magyar nemzetnél! És pedig annál erősebb támasza lehetne, mentől inkább kiépíthetők a mi szabad és egységes magyar nemzeti államiségünket és mentől inkább megvalósíthatók nemzeti ideáljainkat!

„Hoch Hohenzollern!“ — ez a fölkiáltás hangzott volt el nemrégiben az osztrák parlamentben. Hát meglehet, hogy ez a fölkiáltás csak guny akart lenni, de annyi bizonyos, hogy jellemzően komoly intelem volt, olyan komoly, hogy jó lesz abból mindenkinek levonnia a consequentiákat. Hiszen számtalan jelekből látni való, hogy az osztrák császárság fennállása csak ideig-óráig tarthat, mert annak szemjelhuzó elemei előbb vagy utóbb bele fognak olvadni akarni a szomszédos nagy birodalmakba és mint vizet a szivacs, úgy fogják majd Ausztriát magukba felszívni Német és Oroszország.

Gondoskodnunk kell tehát jó előre a mi magyar királyunk trónjáról, amelyet hazafiság, királyhűség és alkotmányosság vesz körül. Am a magyar nemzetnek hazafisága gondoskodnék is erről, ő rajta eddig sem mult, s mostan sem mulik, hogy Szent István birodalma nem lett államilag és közigazdaságilag tiszter olyan erőssé — mint a milyen mostan és hogy következésképpen nem lehet dynastiáknak tiszter olyan erős támasza, amint amilyen mostan.

Hanem hát, a mi nem volt eddig az, ha a magyarok Istene is úgy akarja, meglesz majd jövőre és a magyar nemzetnek alkotmányos és dynasztikus érzelmei előbb-utóbb kellő méltánylásra s bizalomra fognak majd találkozni.

Mert mi hódolatteljes bizalommal bizva-bizunk jobb jövőnkben s megnyugvással látjuk sorsunkat letéve Európa legalkotmányosabb fejedelme, a mi jóságos királyunknak kezébe és éppen ezért alattvalói hódolatteljes tisztelettel köszöntöm fel ezt a poharat az osztrák és királyi apostoli Felségének, I. Ferencz Józsefnek Magyarország alkotmányos és koronás királyának hódolatára és tiszteletére.

Éljen a magyar király!

Az egész társaság állva és teljes lelki gyönyörűséggel hallgatta a főispán ragyogó és nagy politikai fontossággal bíró beszédjét. Perczekig éljenezték és tapsolták az önérzetes és erős magyar szellemű felköszöntőt.

Ezután a többi felköszöntők következtek: Széll Ignác államtitkár remek beszédben a kormány nevében üdvözölte a főispánt s a társaság legnagyobb meglepetésére és riadó éljenzése között nyújtotta át és tüzte fel a főispán nyakába a király által adományozott másodosztályu vaskorona rend jelvényét. Dombi Károly Wesselényire, Wesselényi főispán remek beszédben Fadrusz

Jánosra, Dániel Gábor a Hazára, dr. Both István tá Beöthy Zsoltra az ünnep szónokára, Beöthy Zsolt a főispánra, br. Diószegi polgármester a vendégek mondottak sikerült felköszöntőket.

Ekkor az egész társaság Ugron Gábort kíván hallani, a ki kevés vártatva riadó taps és éljenzés mellett állott fel és nála is szokatlan ékesszólással jellemezte Wesselényi korát, a Wesselényi törekvéseit. Ugron rector fejtegetései egészen elbűvölték a társaságot. Mind körülötte gyülekezett s gyönyörűséggel hallgatták Ugron szónoki remeklését, melylyel a szó teljes értelmű elragadta a társaságot. Perczekig tapsolták, éljeneztek Ugront, a ki egyik legszebb szónoki diadalát aratta felköszöntőjében.

Az ebéd alatt a kolozsvári honvédenekar és a népzenekar játszott.

Az erdélyi róm. kath. világi-szerzetes papság

az 1848—49-iki szabadságharcz alatt.

(Folytatás.)

*Az erdélyi róm. kath. egyházi főhatóság is, sa-
sági mozgalmaink s harcunk alatt nemzeti ér-
völt s nincs oka magaviseleléért a nemzet törté-
előtt pirulnia.*

A mi az egyházi főhatóságnak hazafias s méltos és nemzeti érzületét illeti, — az 1848—1849-iki nemzeti mozgalminkban, — hasonlóan Kolozsvárra 1848. augst. 27., 28., 29., 30., 31-én és szept. 1-én tartott státusgyűlésen, vagy is a mint akkor írták: „Az erdélyi róm. kath. egyházi Vegyesgyűlés és ugyanott s ugyanakkor tartott papi zsűria az örömmel olvashatni és láthatni derék írónk vács Gyárfásnak a „Közművelődés“ című lap folyama 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11. szám „Karczolatok egyházmegyénk 1848—49-ik évi történelméről“ című cikkéből. Én egyes azon időbeli egyházi főhatósági rendeletekre szoritkozom, — a mik legbizonyoságai annak, hogy az erd. r. kath. egyházi főhatóság az 1848—49-iki szabadsági mozgalmink harcunk alatt hazafias és nemzeti érzületű volt.

Az agg főpásztor Kovács Miklós, már 1848. szept. 25-én Gyulafehérvárt 963. sz. alatt kelt rendeletével szoros kötelességévé tette a fennhatósága alatt levő papságnak; hogy az egyetértés és testvéri béke érdekében itt-ott folyvást forralt s a kivivott szabadságharcz cselekedeteit hátráltató gonosz ármányok és soknak a papi hivatás minden eszközeinek felhasználásával teendő hatályos meggátlását eszközölközve kormány rendeleteit alkalmilag, vagy a szószóló kihirdetni — a nép felfogásához mért igazságossággal kísérve ajánlani meg ne szünjön.“
1848. október 20-án 1190. számú körlevelével pedig meghagyta: „hogy a papság tagjai, egyházmegyei emberek a király és a nemzet alkotmányra a hódolati esküt letegyék s feleljenek, hogy a magyar király, alkotmány és törvények előtt tántoríthatlan hiv, engedelmes s azoknak minden erővel védői, oltalmazói lesznek.“

A székelyföldi papság, hogy a népre méltosabban, — egyes bucsuk alkalmával, — sok nép szokott összejöni, tette le a jelzett esküt

*) Jlv. „Kolozsvári Hiradó“ 1848. okt. 19. sz. 8.

azt látjuk 1848. október 4-én a kézdi- és orbai-széki kath. papságnál, a mely Osdolán összesereglett nép jelenlétében ünnepélyesen esküdött hűséget a magyar alkotmány és a király iránt. — A nép az eskü szavait utánmondta s honfi lángra gyulva kérte: hogy ha a harczmezőre szállnak, vigyék magukkal az egész székely nemzetet megvédeni a drága hont, — vagy halni érte, ha kell.*

1848. okt. 21-én kelt nyílt parancsában, Horváth (tán Horák?) Ferencz tábornagy és várparancsnok, midőn az akkori mozgalmak a gyulafehérvári várra is veszélyesebbé váltak az ő felfogása szerint, szigoruan meghagyta a püspöknek: hogy az isteni tisztelet végzésére okvetetlenül nem szükséges felszentelt és növendék-papokat a váron kívül helyezze el; a behagyottak részére pedig, két hónapra elegendő élelmiszereket a növelde igazgatósága által egy vegyes bizottság előtt mutassa ki; a beállott ostrom-állapot idejében az iskolázás szünjék meg; a papnövelde, a katonai kórházba el nem férő betegek részére álljon nyitva. Ezután egy másik rendeletben meghagyatott az is: hogy a kisebb növelde, a Jerikó, a Kapisztránról nevezett vári sz.-ferenczrendi szeretetház, a középtanoda épületével együtt 48 óra alatt katonai célokra ürittessék ki.**

Ily rohamos rendeletek, rögtöni intézkedést követeltek. Bár fájó szívvel, kényszerülve volt mégis a püspök növendékeit a mozgalmak csillapultáig hazabocsátani. Kik közül azonnal a nagyobb rész hol nemzetőr, hol honvéd lett s a hazai mozgalmak terére lépett. S midőn 1849. szept. havában, a szabadságharc leveretése után az erdélyi kath. papság és theologusok számba vétettek, — arra a tapasztalatra jött az agg főpásztor: hogy az 1848—49-iki mozgalom sokakat kiragadott papjai közül; mások a kormány beavatkozása folytán pályát cseréltek (katonának besoroztattak); sőt olyanok is, kik az erdélyi egyházmegye címére fel valának szentelve és hivatalokra alkalmazva voltak, — hivatalvesztettek lettek és még az egyházi hivatali névsorból is egyszerűen kihagyattak.*** Sokan külső várakba fogságba voltak elhurcolva, sokan pedig az országból elmenekültek, vagy ott bujdosnak szanaszét.

A gyulafehérvári vár ostroma alatt, legkivált 1849. május hóban Kovács Miklós a papsággal való minden közlekedéstől elzárattott; a mi őt arra kényszerítette: hogy május 18-án 65. sz. alatt kiküldött nyiltlevelével, ideiglenes püspöki helyettesének Ked-

* Beke Antal: Az erdélyi egyházmegye papnöv. tört. vállalata 76. l.

***) A mi leginkább azon indokból történt, hogy félték attól, miszerint a lelkes magyar papok és klerikusok a várostroma alatt, elárulják a várbeli állapotokat stb. A növendék-papok közül már a nyári szünet alatt sokan maradtak honn s lettek hol nemzetőrök, hol honvédek.

***) Ezen zsinaton a lázas rohammal működő korszaknak hatása alatt álló papság egy része Bardocz János, Keresztes Márton, Veszely Károly, Miklósy Sándor vezetése alatt szakál, bajusz viselése megengedését, a papi nősülés behozatalát pedig sok más indok mellett, magyar nemzeti érdekből is kívánta, — hogy így a nemzet gyarapodása annál inkább eszközölthessék. — Sőt a kolozs-dobokai kerületi papság 1848. Szent-Iván hó 27-én tartott gyűlésén „a szabadság, egyenlőség és testvériség alapján meggyőződve arról, hogy a politikai általános mozgalmak közepette javítási mozgalmak nélkül az egyház sem maradhat, — reform-kívánalmakat 9 pontban összefoglalva jegyzőkönyvre vették, pártolási és viszony eszmecsere váltása végett a többi esperesi kerületekben köröztetették, Kedves István kolozsvári főesperes alájegyzése mellett.

ves István kolozsvári apát-plebánost nevezte ki. Ki a leghazafiasabb rendeleteket s intézkedéseket tette a papsághoz intézett körirataiban.

(Folytatása következik.)

Ének Kossuthról.

Irt: Pósa Lajos.

Kossuth Lajos harmatos sirjára
Utra kél a magyar föld virága;
Sirva küldi a mező, a róna . . .
Imádkozik a kunyhók lakója.

Kossuth Lajos, támadj föl sirodból!
Vissza sirunk hamvadó porodból.
A magyar nép nem tud elfeledni,
Csak te tudtad igazán szeretni!

József főherczeg és a 48-as öreg honvédek.

(Hogy alakul át a legfelsőbb elismerés?)

Jóizü levelet irt az aggmenházból egy kolozsvári 48-as öreg honvéd egyik itteni öcscsének.

A levél, a mellett, hogy érdekes, egyuttal tanulságos is. Tanulságos ama városokra és intézőkre nézve, a kik ma is azt hiszik, hogy bizonyos körökben *nem tetsző* dolgot cselekszenek, a mikor ápolják a nagy idők eszméit és emlékeit s a mikor fölkarolják a 48-as honvédek sorsát.

Pedig erre az utmutatást éppen a király és a királyná adta meg. — A koronázás alkalmával a nemzet ajándékát a nagy idők katonáinak adták. Fenséges példát mutattak ezzel.

Sajnos, nálunk az uralkodó intését úgy értelmezik, mint katonáéknál. Ott ha a király legmagasabb megalgedését nyilvánítja a hadgyakorlatok fölött, abból az elismerésből minden forumon lealkusznak valamit. A szegény bakának már néha szidás, vagy pof alakjában hozza ezt tudomására a káplár ur.

(A király és a 48-as emlékek.)

A király a 48-as emlékeket szorgalmasan gyűjteni. Egykori társalkodójának: báró Helfertnek a feladata ez.

A magyarországi gyűjtők egyikét gr. Kreith munkáját is figyelemmel kísérte és ezt azzal segélyezte, hogy br. Helfert v. b. t. t. bizalmas előterjesztése folytán az állammal megvétette 66 ezer koronáért 48-as gyűjteménye egy részét. A király a nagy idők emlékei gyűjteményét a milleniumi kiállításon meg is szemlélte.

Kolozsvár város urai szintén azok közé tartoznak, a kik ilyen előzmények daczára a nagy idők katonái és emlékei felkarolásától tartózkodnak. Példát vehetnek most József főherczeg alábbi szeretetteljes és lelkesítő utmutatásából, melyet a honvédekkel szemben gyakorol. A levél, mely ezt ismerteti, így szól:

(Öreg honvédek a Mátyás szobor leleplezésén.)

Budapest, honvédmenház, 1902. szept. 25.

Kedves jó Sándor öcsém!

Négyen vagy haton szeretnénk a Mátyás szobor leleplezési ünnepélyére Kolozsvárra lemenni.

Legyen szives a honvéd menházi tagok ez iránti kérését tolmácsolni a rendező bizottság előtt.

A kieszközölnödő meghívót a menház parancsnoká-

nak, Szentimrey Kálmán ur részére méltóztassanak czimeztetni és őt magát is meghívni.

Le menetelünkhöz szükséges lenne díjmentes vasuti jegy és elszállásolás.

Ezeket hiszem, hogy meg is fogjuk nyerni. Eddig is megkaptuk, bárhova mentünk. Megjelenésünk örömet fog szerezni itt is. Legkevesebbet sem kell tartani megjelenésünktől . . .

(József főherczeg, Fehérvári és az öreg honvédek.)

Mert a mikor br. Fehérváry miniszter ő excellenciájánál is voltunk a 25 éves jubileuma alkalmával, mindnyájunkat meghívott az estélyre. Ezen az estélyen pezsgón kezdtünk és azon végeztük. Mind burkolt ételeket adtak előnkbe. *Felszolgáltak nekiünk még a törzstisztek is.*

Megjelent köztünk József főherczeg ő Fensége is. Parancsnokunkkal kezét szorított. Velünk szemben helyet foglalva, beszélgetett. Megkérdezte: mely csatákban vettünk részt? Kinek a táborában voltunk? Megdicsért bennünket és a honvédelmi miniszternek előttünk mondotta, hogy *az öregekre ügyelniünk kell, hogy jól legyen dolguk.* Igyekezni kell őket a szükséghez képest ellátni. A parancsnokunk mindenkoron a szükségéseket levél útján kérje.

(Jó lét a honvédmenházban.)

Ezt különben a honvédelmi miniszter a déli órákban, midőn előtte megjelentünk, s parancsnokunk őt nevünkben üdvözölte, már a fogadó termében is mondotta. Kijelentette, hogy érettünk a mi csak jó, mindent el fog követni. Hogy ez megtörténik, azt csak ugyan érezzük is, annyira, hogy kivánni valónk nem igen marad.

Éltették is azon az estélyen a Fenséges főherczeget és a miniszter ur ő excellenciáját. Ittük a valódi jó pezsgőt, mert hát töltötték a poharakat, a mostani honvéd tiszt urak egyre másra és éltették a 48-asokat úgy, hogy jobban sem kellett

(A régi honvédek és az ujak.)

József főherczeg ki jött még egy párszor hozzánk. Gyönyörködött, hogy a jelenlegi honvéd tisztetek mint szolgálnak ki bennünket drága jó szivarokkal. S mi csak úgy szivtuk és füstöltünk. Evés, ivás közben párszor ki jött a honvédelmi miniszter ur is. Biztatott. Ne féljünk. Van kocsí rendelve számunkra hazamenni. Így tehát jól mulattunk. Annyi volt a pezsgő, hogy néhány palaczkkal meg is maradt, mit a szolgák részünkre hoztak.

(Ingyen vadhus, fürdő és szivar az öregeknek.)

József főherczeg ő Fensége többször érezteti velünk jóságát. A Margit szigeten első helyen ingyen fürdő jegyünk van, hova csak mi tisztetek megyünk el. Ott a meddig tetszik fürödhetünk és időzhetünk. Hidvámot, lóvasuton, Margitszigeten, menet jövet nem fizetünk. Mind ez díjmentes.

A főherczeg a téli vadászatokról a legszebb nyulakat 20—25 darabot küld mindig bérmentesen nekiünk öreg honvédeknek.

Bárhol lát, mindig szívesen fogadja köszöntésünket. Ép így a honvédelmi miniszter ur is. Sőt a hajón, ha találkozunk, a szivar táskája egész tartalmát ide ajánlékozza. Ez velem is megtörtént már, hogy ide adta összes szivarjait.

A szobor bizottság elnökének s a bizottságnak fáradhatatlan munkásságukban kitartást, sikert és jó időt kívánok.

. . . k . . . n

48-as honvéd tiszt.

*

Az ereklye-muzeum intézősége azonnal intézkedett, hogy az öreg bajtársak számára szállás legyen rendelkezésre. Ott lesznek elhelyezve, a kiállítás közelében. A parancsnok részére is kellemes és kényelmes otthonról gondoskodtak.

Okmánytár.

Kossuth Lajos az angol királynő előtt. Kinces bánya az Ereklye Muzeum kizárólag gyűjteménye Értékesebbnél értékesebb adalékok kerülnek ebben a feldolgozásra. Néhai Bőjthe Máthé egy nagy csoport egykor eltiltott iratot helyezett el itt. Ebből közülük egy elsárgult papírról az alábbi levelet:

Londoni Levél Nov. 13. 849.

A napokban érkezett városunkban, és szerencséséül váltunk vendégül fogadni egy férfit, kit Európa bámul ezen férfiu Kossuth Lajos M. Elnöke; s azonnal Palmerston Lord által az ő számára vásárolt villáját szállta meg, ezen villa Palmerston Lord kép csarnokával volt földszítve, s mintegy büszkén fogadta szellem dús birtokosságát, — folyó hó 8-án reggel 9 órakor Palmerston Lord által ki eszközölt egy órai audenciára rendeltetett Kossuth Lajos, s bévezettetett. — Ő Felségénél: Királynénál elismerhetetlen vala kedvező hangulata, Kossuth Lajos megjelenvén, egyszerű magyar öltönybe hibátlan angol kifejezéssel szólott: „Üdvözlöm Felségedet, az ég malasztja szálljon Felségedre.” A békésztetés után a Királynő helyéből felkölt, és könnyes szemekkel így válaszolt: *Tudom hogy azon vitéz Nemzet nevében jó, mely igazságot követelve nemes vérevel árasztotta szülőtte földjét, mondja ki hős nemzetének kívánságát, és legyen biztos, hogy annak teljesítésében hatás körömon túl nem csak Királynő helyestésemet, s gyámolításomat nyerik, sőt azt, a mi tul éri a felett, (Palmerston Lordra mutatván) az angol nemzet parlamentje királyi jóváhagyással határozandó.*

Erre Kossuth Lajos előterjeszté kéréseit és befejezését ezen szavakkal: — „Felséged lábaihoz borulok szegény leigázott nemzetem nevében, kérvén; hogy ha Felséged kitért karokkal a nemzet felszabadítását ki eszközölni méltóztat a háládatosság millió gyöngyeivel ékíti koronáját.” A királyné erre így folytató beszédét:

„Mi tán a pénzbeli zavar helyzetét illeti bajtársainak rendelkezésem alatt álló vagyonom, drágaságaim szölgálattojokra nyilvánítom, — a mi hazájok politikai viszonyait illeti (Palmerston Lordra mutatván) a Parlament téend —

Lord Palmerston válaszolt Felséges királyné parancsa hű népének akarata, és óhajta.

Ez után ő Felsége kezét nyujtván Kossuth Lajosnal mondá:

„Vigasztalja és bátorítsa, elkeseredett testvéreit, s biztosítsa királyi kegyelmemről, és sorsok iránti részvételméről.”

Ő pedig Kedves Lord gondoskodjon, hogy kedvelendőségünk itt léte alatt kényelembéli hiányt ne szenvedjen.

Aláírás hiányzik.

Gyászrovat.

Popini János. Távol az édes anyaföldtől, a tulsó földtekén szenvedett ki Popini János. Braziliában Sant José dos Campos községben, Santos kikötő város közelében ez év nyarán hunyt el. Az elhunyt erdélyi születésű volt. Kolozsvárt a Popini-, Benedek-, Deák-családok testvért, nagybátyját, rokonságát gyászolnak az elhunytban. Popini János Szilárd Somlyón született. A kereskedői pályára készült. Tizenkilenc éves korában 48-ban felesapott honvédeknek. Részt vett Békés alatt a csatákban. Hadnagy rangra emeltette le a fegyvert. A fegyverletétel után bujdosott. Apatinba került s megnősült.

Néhány évig irnokoskodott, azonban a tettvagyó ifjut a haza szolgálata nem engedte nyugodni. Kiment s az Olaszországban alakult Magyar legiónak tisztje lón. E szolgálatából mutatjuk be az Ereklve Muzeumban a legió tisztjé karának csoportjában őrzött képét. A képre sajátkezűleg ezt írta volt: Jeszenszky főhadnagy barátomnak emlékéül.

Cuneo 3/4 1863. Popini hadnagy.

(E képet a Történelmi Lapok 895. évi folyamának 175.

lapja tévedésből Popini Nándor névvel jelöli. Popini Nándor öcsese volt a most elhunyt. Mint hadnagy ő is végig küzdötte a szabadságharcot. A magyar legiónak azonban tagja nem volt.)

Popini János a legió feloszlása után kiment Amerikába, Braziliában telepedett le. Sokféle foglalkozást üzött. — Volt kereskedő. Vendéglős. Telepítvényes. Megnősült. Több gyermekei, unokái lettek Braziliában. Ezek a következők:

Popini János 48—49-es hadnagy egykoru képe az olaszországi magyar légióban.

1. *Popini Anna* Oszternak Károlyné.

Gyermekei: Alfréd, Rudolf. Kereskedésük van Pontó Grassó Estedo Paramában.

2. *Popini Ottilia*, férj. Miragaja Josina, vasuti főnök Braziliában.

Leányuk: Ida.

3. *Popini Helene*, férje: Delfino Markarensas, tőkepezés San Joseban. Gyermekeik: I. Silvio. II. Jaas. III. Douloine.

4. *Popini Adelia*, férje: Jos. Portó de Silvó. Kelmekereskedő San Jose dos Camposban. Gyermekei: I. Lidia. II. Inocentia. III. Ivos. IV. Rosalia.

5. *Popini Oszkár*.

6. *Popini Carlos*.

Az elhunyt, az utóbbi időben, amerikai nejétől is elváltan élt.

Popinit Braziliából a honvagy 1897. nyarán haza készítette. Rio de Janeiróból május 22-én indult el és Genua, Velenzeze Fiume, Budapestén át, június közepén érkezett haza. Midőn leszált a vasuti kocsiról, első szava az volt: *Éljen a haza!* Itthon azonban, sajnos, nem volt maradása. A szelid éghajlathoz szokott testét már októberben elkezdte kinezni a köszvény. Szenvedett más év májusig. Két évet valahogy mégis kihuzott itt Kolozsvárt. Azután 1899. év június havában ismét visszatért Braziliába.

Kolozsvári időzéséről és nyugdíjazásáról a Történelmi Lapok 1898. évi folyamának 95., 96., 143. számaiban foglaltatnak közlések. — Nyugodjék békével!

Vyda Péter földbirtokos, szepesvármegyei törvényhatósági bizottsági tag, volt negyvennyolcas huszárcapitány szept. 27-én életének nyolcvanadik boldog házasságának negyvenkilencedik évében meghalt Prinfalu községben. Az elhunytban Bornolák Károly nyugalmazott es. és kir. altábornagy apósút gyászolja. (Bp. H.)

Plank Tamás 48-as honvéd, a D. G. T. nyugalmazott rév kalauza szeptember 16-án hetvenkét éves korában Mohácson meghalt.

KÜLÖNFÉLÉK.

Czetz János sajátkezű levele.

Az ötvenhárom év óta száműzetésben hazájától távol élő ősz generális az idén sokat betegeskedett. Ez okozta, hogy kedvencz óhajátását, szülőföldjére visszatérni, nem valósíthatta meg. Pedig már év elein készült erre, hogy a 80-ik születése napját itthon ünnepelje meg. Azonban ember tervez. Az utazásra alkalmas nyári hónapokban annyira beteg volt, hogy levelet még tollba mondani sem volt képes. Fia; *Czetz Leon* dr. ügyvéd spanyol nyelven írt két izben is atyja állapotáról az Ereklve Muzeum őrének. Julius 21-én és augusztus 4-én keltek e levelek és keltettek méltó aggodalmat a tábornok itteni tisztelői körében. Augusztus 21-én végre maga a tábornok mondott tollba magyar szüvegű levelet Kirchner Ede ottani házánkfiának.

Ma sept. 29-én az a kitüntetés ért, hogy sajátkezű levelét olvashattuk a tábornoknak. A vonások kissé nehezen voltak kiolvashatók, de mégis kedvesen esett nekünk e levél, mely Bem apó hadseregének még életben levő legkiválóbb katonájának kézvonásait szemlélteti.

A tábornok levele szó szerint így szól:

Buenos-Aires, 9/2 de 1902.

T. cz.

Kuszkó István

muzeum-őr urnak.

Igen tisztelt, kedves honfitárs Barátom!

Hála Istennek átléptük az itteni szép, de mindig féltő augusztust. A roppant nagy hidegek és a nagy szárazság itt sok súlyos betegséget okoztak. Én egész július és augusztusban alig léphettem ki a szobából. — Negyvenkét év alatt nem éreztem annyi hideget és több, mint huszonkét napot az ágyamban kellett kintódnom.

A fővárosban a termometria három vagy négy-szer állott 0 fokon alól Néha két-három fok hideget is mutatott és így a köhögés és a bronchitis az egész fővárosban uralkodott. A rokonok és barátaink közül számtalan vén és ifju, férfi és nő elhunyt az életből, a gyermekekről nem is szólhatunk, oly nagy a halottak száma! A legnagyobb baj az, hogy a szárazság már beállott s a marhák, juhok és lovak nincs mit egyenek és éhen pusztulnak. E miatt páratlan drágaság lesz az országban.

És októberben a Mátyás-szobor leleplezés mégis meg lesz? Fáj a szívem, hogy nem vehetek részt az ünnepben,

De megünnepeljük itt, a mennyire tehetjük, ha az Egék Ura nem küld ellenparancsot.

Nem tudom, megérti Ön ezen sorokat, — mert csak mechanikai módon írom — s nem is bírom elolvasni ha meg van írva, annyira gyengült a szemem világa és egész testem. Várva-várom kegyes sorait, s Önnek, kedves nejének és Deáky Albert urnak minden szépet és jót kívánva, maradok őszinte, igaz lelkű, szerető honfitársa

Czetz János, s. k.

Reméljük, ha isten a tábornok egészségét vissza adja, a jövő „telet“ (mely nálunk a legkellemesebb nyári időszak) hazájában, szülőföldén, a Székelyföldön üdülve fogja tölteni.

Hol rendeztek Kossuth ünnepeket? A száz évet a hozzánk beküldött jelentések szerint, a következő helyeken ünnepelték meg:

Abauj-Szántó, Abrudbánya, Ada, Alsó-Kubin, Alsó-Lendva, Apatin, Arad, Aranyos-Maróth, Árokszállás, Bagamér, Baja, Balassa-Gyarmat, Balaton-Almádi, Barcs, Baróth, Bács-Topolya, Bálványos-Váralja, Bánffy-Hunyad, Bánoki-Szt.-György, Bártfa, Bázias-telep, Beregszász, Besztercze, Besztercebánya, Bethlen, Békés, Békés-Csaba, Bélabánya, Bocsár, Bonyhád, Borosjenő, Bozovics, Breznóbánya, Brassó, Budapest, Budafok, Bük, Cegléd, Csaci, Csallóköz-Somorja, Csáktornya, Csengőd, Csetnek, Csik-Szereda, Csik-Tusnád, Csokonya, Csongrád, Csongrád-Mindszent, Csurgó, Debreczen, Dezmér, Dész, Déva, Dicső-Szent-Márton, Diószád, Ditró, Dobsina, Dombóvár, Ebert, Eger, Eperjes, Erzsébetfalva, Erzsébetváros, Esztergom, Ér-Mihályfalva, Érsek-Ujvár, Fehértemplom, Felsőbánya, Fiátfalva, Fiume, Fogaras, Gödöllő, Gölniczbánya, Gyalu, Gyergyó-Alfalu, Gyéres, Gyorok, Győr, Grt.-Miklós, Gyulafehérvár, Hajdu-Böszörmény, Hajdu-Hadház, Hajdu-Nánás, Hajdu-Szoboszló, Hajdu-Sámson, Hatvan, Hátszeg, Heves, Hidalmás, Hódmező-Vásárhely, Homonna, Homoród-Oklánd, Hosszúfalva, Igló, Ilyefalva, Imecsfalva, Ipolyság, Isaszeg, Izsák, Jákó, János-háza, Jászberény, Jászkarajenő, Jászládány, Kaba, Kak-Szt.-Márton, Kalocsa, Kaposvár, Kapuvár, Kárczag, Kassa, Károlyfalva, Káránsebes, Kecskemét, Kemece, Kerlés, Keszthely, Kesztlőcz, Kézdi-Vásárhely, Királyháza, Királyhída Kis-Izatos, Kisjenő-Erdőhegy, Kis-Kanizsa, Kis-Kőrös, Kis-Kun-Dorozsma, Kis-Kun-Félegyháza; Kis-Kun-Halas, Kispeszt, Kis-Várda, Kis-Ujszállás, Kolozs, Koltó, Komád, Komárom, Köpecz, Körmend, Körmöczbánya, Kőrösbánya, Kraszna, Krizba, Krompach, Kudzsir, Kula, Kun-Hegyes, Kun-Szt.-Márton, Letenye, Léva, Losoncz, Lőcse, Lőrincz, Lugos, Magyar-Fráta, Magyar-Gorbó, Magyar-Igen, Magyar-Lápos, Magyar-Mecske, Magyar-Óvár, Magyar-Valkó, Makó, Maros-Bogát, Maros-Rücs, Maros-Ujvár, Maros-Vásárhely, Mándok, Máramaros-Sziget, Mátészalka, Medgyes, Mező-Kászony, Mező-Laborcz, Mező-Madaras, Mező-Tur, Miskolcz, Monok, Moór, Munkács, Nagy-Atád, Nagy-Ág, Nagy-Bánya, Nagy-Becskerek, Nagy-Enyed, Nagy-Ida, Nagy-Iklód, Nagy-Ilonda, Nagy-Kanizsa, Nagy-Károly, Nagy-Kikinda, Nagy-Kőrös, Nagy-Kun-Madaras, Nagy-Lak, Nagy-Röcze, Nagy-Sajó, Nagy-Szalonta, Nagy-Szent-Miklós, Nagy-Szeben, Nagy-Sombor, Nagy-Szombat, Nagy-Szóllós, Nagy-Várad, Nagy-Vázsony, Naszód-Csépán, Nyárad-Szereda, Nemes-Magasi, Nyiregyháza, Nyirbata, Nyitra, Oláh-Falu, Oláh-Toplicza, Oravicza, Orosháza, Orsova, Ó-Becse, Ó-Bessenyő, Ó-Kanizsa, Págozca, Paks, Palatka, Palánka, Palást, Parajd, Páncsova, Pápa, Pászló, Péczel, Pécs, Pécska, Poprád, Poroszló, Pozsony, Pókafalva, Puskó, Radna, Radnóth, Rákospalota, Rácz-Almás, Ráczkeve, Rettég, Resicza, Rima-Szombat, Rozsnyó, Salgó-Tarján, Samobor, Sarmaság, Sátoralja-Ujhely, Sándorháza, Sáránd, Sárkány, Sárospatak, Sári, Segesvár, Selmeczbánya, Semetnye, Sepsi-Szt.-György, Seregélyes, Siklós, Sima, Solt, Somogyvár, Somogy-Csurgó, Sopron, Soroksár, Sümeg, Szabad-Szállás, Szabadka, Szakolcz, Szakolcza, Szamos-Ujvár, Szapár-liget, Szarvas, Szatmár, Szász-Fenes, Szász-Régen, Szász-Sebes, Szászváros, Szeged, Szegszárd, Szentes, Szent-Endre, Szent-Gotthárd, Szent-Hubert, Szent-István, Szent-Péterszeg, Szepes-Szombat, Szerencs, Székes-Fehérvár, Székelyhid, Székely-Keresztur, Szilágy-Cseh, Szilágy-Somlyó, Szobb, Szolnok, Szombathely, Sztrajkó, Tapolcza, Tatka-Horkán, Tata-Tóváros, Tállya, Teke, Telkibánya, Temes-Rékás, Temesvár, Técső, Tisza Füred, Tisza-Rof, Tisza-Vezseny, Tokaj, Torda, Torna, Toroczkó, Török-Bálint, Török-Becse, Török-Szent-Miklós, Turkeve, Turócz-Szent-Márton, Trencsén, Ugra, Uj-Malomtok, Ujpest, Uj-Szt.-Anna, Uj-Verbász, Ujvidék, Ungvár, Üllő, Vadászerdő, Vajda-Hunyad, Vác, Vámos-Mikola, Várpalota, Várasszalónak, Vecsés-Ujtelep, Velence, Versecz, Veszprém, Vinga, Vizakna, Zalatna, Zala-Egerszeg, Zala-Szt.-Grót, Zala-Szt.-László, Zágony, Zenta, Zilah, Zirc, Zombor, Zólyom, Zólyom-Brezó, Zsolna, Zsombolya stb. stb.

A külföld nagyobb államaiban szintén megemlékeztek e világtörténelmi jelentőségű napról s az idegen nemzetek együtt ünnepelték a magyarokkal a szabadságharc halhatatlan bajnokát.

Akik nem ünnepeltek. Alig akadt még kisebb község is az országban, ahol Kossuth születésének századik évfordulóját meg nem ünnepelték volna. Vármegyei székhelyek pedig egytől-egyig ünnepet rendeztek Kossuth emlékére, kivéve Trencsén vármegyét. A Csák Máté egykori híres fészke az ünnepség napján olyan hangulatot keltett, mint valami saharai sivatag vagy elhagyatott, szomorú temető. Csupán az izraelita templomban volt délelőtt alkalmi beszéddel összekötött isteni tisztelet, de a megyei hivatalok s a bíróságok tagjai még ott sem mutatkoztak.

Kossuth Lajos csónakosa. Az Ada-Kalehben élő Bego Musztafa, aki 1849-ben Orsováról Viddinbe vitte csónakján Magyarországot menekülő kormányzóját, a Kossuth-ünnepségekre a fővárosba érkezett. A nagy időket élt török teljesen elszegényedett s itt arczképével levelezőlapokat készített és ezeket árusítani fogja városzerte. Bego Musztafa meglátogatta Rákosi Viktor orsz. képviselőt, aki most azon van, hogy az aggastyán mindenből kivehesse méltó részét.

Hányan élnek a Bem testőrei közül? Mint ősszel a leveleket a forgó szél, a fegyverletétel után a sors úgy széthordta a 48-as katonákat. Ezelőtt négy öt évvel kimutattunk Bem tábornok testőrségéből 3 honvédet. Ezek: néhai Sándor László Küüllő megyei főispán, Szabó Pál diószádi ref. lelkész és Gál János nyug. körjegyző. Mindhárman tisztelt voltak. Kettő már közülök elhalálozott. Egyedül Gál János él a három közül. Most még egy élő testőrt fedeztek fel. A kolozsvári ereklye muzeumba most egy erőteljes kinézésű öreg ur arczképe érkezett Szegedről. E kép tulajdonosa a Bem testőr századában szolgált. A testőr neve: *Báthy Imre*. Nyugalmazott kir. járásbíró. Báthy Imre 1828. máj. 17-én Felsőbányán született. Mint tanuló 1848. novemberben állt be a honvédek közé. Részt vett a nagyszombati medgyesi, piskii és temesvári csatákban. Báthy Imre rokonságban van Kreith gróffal, a szabadságharc emlékek fővárosi nagy gyűjtőjével. Egyik néje gr. Kreithhoz ment férjhez.

Négy kis hazafi a Danjanich emlékére. Nemrég tudvalevőleg mozgalom indult meg Szolnokon, hogy szoborral tiszteljék meg a szabadságharc egyik legdicsebb katonáját, *Damjanich* Jánost. A gyűjtés már megkezdődött s a társadalom minden rétege buzgólkodik ebben. De nemcsak a nagyok, hanem a kicsinyek is lelkesednek az eszméért. Mint tudósítónk írja, négy elemi iskolai tanuló: Bagosi Pál, Vargha Gyula, Marik Béla és Váczy György száz koronát gyűjtött össze s az erről szóló takarékpénztári könyvecskét a minap adta át a szoborbizottság pénztárosának, Szalay Jánosnak. Az egyik kis diák ez alkalommal pompás beszédet mondott a szolnoki hős hadvezérről.

Az Országos Történelmi Ereklye-Museum ünnepi közgyűléséről, melyet Kossuth Lajos születése évfordulóján tartottak, a részletes tudósítást, tárgyhalmaz miatt, közelebbi számunkban közöljük.

Kossuth Lajos védegylete. Nem elég ünne-
pelni, hangzatos szavakban évente egyszer kétszer
ajkainkon hordozni Kossuth Lajos eszméit. Át kell
ezeket az eszméket vinni a *gyakorlati életbe*. Kossuth
Lajos emlékét akkor tiszteljük igazán, ha az útmutatásait
nemcsak hangoztatjuk, hanem követjük is.

A követéshez gyakorlati irányítás, utmutatás,
vezetés kell. Ezt a vezetést teljesíteni fogja a Történelmi
Lapok. Közölni fog Kossuth Lajostól a véd-
egyletre vonatkozólag a muzeumban őrzött eredeti
leveleket. Azonfelül e lapok borítékán ismertetni fogja
ama módokat, a melyek a hazafiaknak lehetővé tes-
zik azt, hogy a Kossuth eszméit a védegylet szel-
lemében gyakorlatilag érvényesíthessék.

**Az aradi vértanuk ereklyéi a történelmi
kiállításon.** Az aradi „Kölcsy egyesület“ vezetése alatti
ereklye muzeum az alábbi drága vértanu ereklyéket küldte
meg a kiállításnak, melyek megtekinthetők a vértanuk
ereklyéit tartalmazó felső helyiségekben 1. Kiss Ernő
tábornok fegyvere, 2. Klapka tábornok sapkája fehértollal.
4. Damjanics arczképe (osztrák tiszt) 5. Damjanics disz-
kardja szerbfelirattal. 6. Damjanics pipája szárral és
borostyán szópókával. 7. Lázár V. ezredes piros selyem
szemkötője. 8. Gr. Leiningen csákója. 9. Leiningen tiszti
kardja. 10. Vécsey tábornok fehér vászon zsebkendője
monogrammal. 11. Kiss Ernő tábornok fehér pique mel-
lénye. 12. Gr. Vécsei Károly fokosa. 13. Janku Avram
tilinkója. 14. Haditörvényszék tintatartója. 15. Lázár
Vilmos tábori őrsze. 16. Damjanics fekete téli nyakken-
dője. 17. Woronyiczky herceg fehér selyem arany him-
zése sapkája.

Vasutasok hazafisága. A Máv. vasuti altiszti
kör a mult hó 25-én nagyon szép Kossuth ünnepélyt
rendezett. Az ünnepély végével az egyesület intézői
kijelentették, hogy szívvél lélekkel hivei lesznek a
Történelmi Lapoknak s annak pártolása érdekében
a saját körükben minden lehetőt elkövetnek. Szép
ez a törekvés, melynek azzal adták jelét, hogy az
első aláírási ivre feliratkoztak azonnal a következők:
Mándy János, Némethy Sándor, Gulyás László, Wolf-
gang Lipót, Benderitter Lipót, Benderitter Manó, M.
Á. V. altiszti kör.

Kossuth-szobrok. A Kossuth-ünnep alkalmából
az ország különböző részein, kisebb-nagyobb vidéki
városokban és községekben gyűjtések indultak meg
hogy a helyi viszonyokhoz mért emléket állítsanak
nagy hazánkfiának. A vidéken eddig a következő
helyeken áll Kossuth szobra: Maros-Vásárhely Mis-
kolecz, Czegléd, Tiszalök, Sió-Maros, Bihar-Diószeg,
Dunapataj, Báránd, Ó-Moravica, Kölesd, Szolnok,
Balmazújváros, Kenese, Monor, Sarkad, Kemece,
Mézó-Tarpa, Borsodmezőkeresztes. Az országos füg-
getlenségi párt a választókerületekben mindenütt
mozgalmat indított, hogy a történelmi nevezetességű
évforduló alkalmából minél több helyen állítsanak
emléket Kossuthnak.

Kossuth a szinpadon. A föléledő szabadság
első szellőjére, 1861-ben hirtelen megnépesült a magyar
színművet repertoárja a szabadságharcból vett szindarabok-
kal. Ezek közül állandó műsoron a következő hazafias
darabok maradtak: Bem apó, írta Egervári-Potemkin Ödön,
Görgey Artur, írta Dalnoki Gaál Gyula, Zsidó honvéd, írta
Lukácsy Sándor, Petőfi élete és halála, írta Egervári Po-

temkin Ödön, Budavár bevétele, írta Vahot Imre, Az üldö-
zött honvéd, írta Szigligeti Ede, A kápolnai csata, írta
Szathmáry Károly, végül Kossuth és Batthyány, a melynek
szerzője ösmeretlen. A legnagyobb sikere Egervári Potem-
kin Ödön darabjainak volt. Az orosz származású öreg ur
maga is végigküzdötte a szabadságharcot, irt több törté-
nelmi munkát és jó ideig tisztviselője volt az Akadémiának.
Mindezeknek a hazafias drámáknak nagy keletük volt a
hatvanas és hetvenes években. A szinpadra hozott törté-
nelmi nagyságokat a közönség egy része személyesen
ösmerte, a dramatizált eseményekben a színészek egy része
a valóságban is részt vett. Könnyű volt tehát kifejezniök
a szerző intencióját. Nem mult el a legrövidebb szezon
sem, hogy a vándor-színészársaságok elő ne adták volna
Kossuth és Batthyányt, a melynek szinpadi sikerét egy
egy jelenet biztosította. Ez a jelenet Kossuth imaszerű
bucsuja volt, melyet tudvalevőleg Roboz István irt. A szí-
nészek, kik Kossuthot ábrázolták, nagy gondot fordítottak
a szerepre. Tradícióvá fejlődött, hogy a bucsut sugó nélkül
kellott elmondaniok. Ezt a bucsut sok helyen állva hall-
gatta végig a közönség, s mikor a függöny legördült, néma
megilletődés uralkodott a nézőtéren. Nagy jelentősége lett
ezekben a darabokban a néma képeknek, a melyekben
bemutatták a tizenhárom aradi vértanút, a világsíri fegy-
verletételt, a szent koronát, Batthyány agyonlövését és
Kossuthot kormányzói diszben. A darabokat egyik szin-
társulat a másiktól kapta. A sugó leírta és szétküldte. Írói
díjról beszélni, ezt egyszerűen hazafiatlanságnak vették
volna. A szerzők nem is reflektáltak rá. Pedig ezek között
voltak szegény sugók, kik koplalva irták meg a hazafias
tirádákat. A szabadságharcból meritett színmű mind kész
kasszadarab volt. A közönség valósággal követelte előada-
tásukat. Akkor még csak a szinpadon jelentek meg a nagy
idők tanui. A hatvanas évek elején egy alföldi megye
székhelyen Szuper társulata a megérkezésekor kiadta a
szokásos Előleges színi jelentés-t. A jelentés kövér betük-
kel felsorolta a repertoárra tűzött darabokat. Köztük volt
természetesen Kossuth és Batthyány is. Másnap a megye
főnöke magához hívatta az igazgatót, s megkérte, hogy
ezt a darabot törölje a műsorról.

— Még nincs itt az ideje, — mondotta, hogy ilyen
darabokat játszszanak.

Az igazgató szó nélkül engedelmeskedett, de egy hét
mulva többen követelték, hogy látni akarják a darabot.
Az igazgatót a zsufozt ház is csábította, s a következő
fifikát eszelte ki. Szinlapot nyomtatott, a melyen tudatta,
hogy nagy áldozatok árán sikerült neki Choufleury ur
másutt lesz című énekes bohóságot megszerezni. A darab-
nak eredeti címe Choufleury ur otthon lesz. Ezt a szinlapot
körülhordatta a városban és a szinlaposztók tudtára adták
a közönségnek, hogy az este Kossuth és Batthyányt mu-
tatják be.

Az első ember, ki este a pénztárnál jegyért jelent-
kezett, a megye főnöke volt a feleségével. Az igazgató
izgatottan rohant a szinpadra, hol Kossuth és Batthyány
mentében, kalpagban, korrepetálta a szerepét.

— Végünk van! — kiáltotta a desperátus ember. A
megyefőnök a színházban van, Choufleury urat kell elő-
adnunk.

A színészek hallani sem akartak a dologról.

— Csak nem fogunk gyáván meghátrálni, — erős-
ködött az egyik honvéd.

Jőjjön, a minék jönni kell, — mondotta az ügyelő
és csöngetett. A függöny felgördült és megcsendült a
hazafias szó Kossuth Lajos ábrázolójának ajakán. Komoly
becsvágygyal játszották végig a darabot s a megyefőnök
nyugodtan hallgatta végig.

Másnap hívatta a halálra rémült igazgatót.

Spektábilisz, — mondotta komoly arccal, baj van.

— Igenis, könyörgöm alásan . . .

— A feleségem kijelentette, hogy nem megy többet
a színházba.

— Miért?

— Mert rossz a görög tüz. Egész éjjel prüsszögött tőle.

Ez volt az utolsó hivatalos cenzura Magyarországon.

KOLOZSVÁRT.

Ajánlja az újabb időben gazdagon és a legmodernebb anyagokkal dúsán felszerelt

KÖNYVNYOMDÁJÁT,

mely különösen alkalmas minden olyan nyomtatványok előállítására, melyeknek az izléses külső belbecsöt is emelni van hivatva.

Deák F.-utca.

„ELLENZÉK“ KÖNYVNYOMDA

Telefon 233.

De éppen olyan csinnal és lehető olcsó árban készít mindennemű **egyszerű nyomtatványokat is** és ezeknek nemcsak csinos, hibátlan, hanem gyors előállításáért is felelősséget vállal.

**Vidéki megrendeléseket a legpon-
tosabban teljesít.**

Telefon 233.

Erdély legnagyobb üzlete
és ékszerek gyártására
egyedül berendezett műhelye.

Sárga János

ékszerész Kolozsvár

Mátyás király-tér.

Ajánlja dusan berendezett raktárát mindennemű **arany** és **ezüst neműekben**, **drága kőékszerekben**, **régiségek**, valamint a legújabb **angol** és **francia különlegességekben**. Különös figyelmébe ajánlom a nagyérdemű közönségnek a legújabb technikai vívmányokkal berendezett **műhelyemet**, hol **modern ékszer**ek gyártása, átalakítása, **vésnöki** és **ötös művészet** remekei saját közreműködésem mellett készülnek.

Műhelyem a nagyérdemű közönségnek megtekintésre rendelkezésre áll.

Melyik lapot ?
olvassuk — ?

„ELLENZÉK“

Poli : : s társa-
dalmi napilap-ot!!!

Kiadóhivatal

Kolozsvárt, Deák Ferencz-utca 33. szám.

!
Ruhafestést,
Ruhatisztítást,
Fehérnemű mosást,
• Agytoll fertőtlenítést,

a legolcsóbb árak mellett elvállal

Dávid Ödön

! vegyszeres kelmefestő, **!**
ruhatisztító, agytoll
fertőtlenítő és gőzmosó
gyára

Kolozsvárt,

Ferencz József-ut 86—88. sz.

Elvállaló iroda :

Telefon szám 495.

Unió és Rózsa-u.
sarkán.

Vidéki munkák a leggyor-
sabban elkészítettnek.

Árjegyzéket kívánatra ingyen és bérmentve küldök.